

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1883. Första Kammaren. N:o 25.

Onsdagen den 11 April.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 4 i denna månad.

Anmälades och bordlades Stats-Utskottets nedannämnda Utlåtanden:

N:o 31, angående ersättning åt Riksdagens bibliotekarie för ordnande och katalogisering af de till Riksdagens och Kamrarnes kanslier samt Utskotten hörande böcker, arkivalier och kartor m. m.;

N:o 32, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition, angående delaktighet i folkskolelärares pensionsinrättning för lärare- och lärarinnebefattningar vid de af landsting inrättade seminarier för bildande af lärare och lärarinnor vid småskolor;

N:o 33, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående pension å allmänna indragningsstaten för Auditören Fritz von Schultz;

N:o 34, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående pension å allmänna indragningsstaten för affidne Landshöfdingen J. G. Asp-lunds enka; samt

N:o 35, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition i fråga om postångfartyget Sofias upplåtande till enskild person för en vetenskaplig expedition till Grönland.

Föredrogs å nyo Lag-Utskottets den 7 och 10 innevarande April bordlagda utlåtande N:o 23, i anledning af väckta förslag om ändrad lagstiftning angående tillsättning af presterliga tjenster.

*Förslag
till lag an-
gående till-
sättning af
presterliga
tjänster.*

På framställning af Herr Grefven och Talmannen beslöts att Ut-låtandet skulle punktvis företagas till afgörande samt att det under 1 punkten intagna lagförslag skulle föredragas paragrafvis med rubrik och ingress sist.

1 punkten.

§§ 1 och 2.

Godkändes.

§ 3.

Herr Grafström: Jag får öppet bekänna, att jag för min del icke är någon synnerlig vän af den s. k. jus indigenatus. Jag kan nemligen icke förstå, hvilka fördelar kyrkan har af denna inskränkning, hvarigenom en ledig presterlig syssla icke kan sökas af några andra prester än dem, som tillhöra det ifrågavarande stiftet. Jag vill emellertid här icke framställa något yrkande med afseende på indigenatsrättens borttagande, ty derigenom skulle jag blott inkasta ett tvistefrö, som måhända kunde blifva menligt för hela lagförslaget behandling, men jag anhåller likväl att få fästa Kammarens uppmärksamhet på ett slag af presterliga tjänster, der olägenheterna af den inskränkning, som just indigenatsrätten medför, särdeles tydligt framträda. Det finnes här i svenska kyrkan några få tjänster, som kallas domprostbefattningar. Sådana finnas icke i alla stiftet utan blott i en del; tillsammans utgöra de ett antal af 10. Af dessa befattningar äro två förenade med teologieprofessurer och utgöra således ett slags prebenden, hvarför om dem här icke kan vara fråga.

För den tredje domprostbefattningen, nemligen domprosteriet i Göteborg, gälla särskilda privilegier. Således återstå blott 7 af dessa befattningar, vid hvilkas tillsättande man har att tillämpa lagen om sättet för presterliga tjänsters tillsättning i allmänhet. Nu torde de flesta af herrarne hafva sig bekant, huru det tillgår vid tillsättandet af en sådan befattning. Förslag skall uppsättas, men det är vanligen mycket svårt att kunna fylla förslaget. Endast de prester kunna ifrågakomma, som tillhöra det stift, inom hvilket domprostbefattningen finnes, och man är således beroende af, om det inom stiftet finnes personer, lämpliga att bekläda en så vigtig befattning. Om vid första ansökningstidens utgång ingen sökande anmält sig, så utsättes ny ansökningstid, och när äfven derefter ingen sökande anmält sig eller åtminstone ej tillräckligt antal för att fylla förslaget, har då domkapitlet ingen annan utväg än att vända sig till framstående prestmän inom stiftet för att få förslaget fullt. Men desse, som redan hafva fått en befordran och äro vane att sköta den befattning, de innehafva, och som dertill ofta förut hafva en bättre ekonomisk ställning än de skulle få, om de erhöilo den nya befattningen, afsäga sig under vanliga förhållanden förslaget. Då tillfrågas församlingen, om den vill nöja sig med

det måhända ofullständiga förslaget, och om den förklarar sig beredd dertill, så utlyses val, i hvilket som oftast endast få personer deltaga, emedan de väl veta, att det i vanliga fall icke blir den, på hvilken de rösta, som erhåller platsen. Sedan kommer saken till Kongl. Maj:t, och då tillsättes ofta af honom en extra sökande.

För min del skulle jag nu helst vilja, att Kongl. Maj:t tillsatte domprostbefattningarna utan vidare, men när Kongl. Maj:t för närvarande är i valet inskränkt till de personer, som hafva extra ansökningsrätt, så kan jag icke finna annat än att derigenom uppkommer en ganska stor olägenhet för domprostbefattningarnas värdiga tillsättande. Deri ligger ju också en orättvisa mot de prestmän, som icke hafva extra ansökningsrätt och som därför icke kunna af Kongl. Maj:t tillsättas. Här i Stockholm stå kyrkoherdebefattningarna öppna för hela rikets prestmän, och deraf har ingen olägenhet visat sig. Jag skulle därför vilja vördsamt föreslå, att samma rättighet äfven utsträckes till domprostbefattningarna i riket.

Detta skulle lämpligen kunna ske genom ett tillägg till mom. 2 af § 3, hvarigenom momentet skulle erhålla följande lydelse: »Befordringsrätt till domprostbefattning äfvensom till presterlig tjänst i Stockholm skall stå öppen för hela rikets presterskap.»

Derigenom tror jag, att de olägenheter, som nu onekligen förefinnas i afseende på domprostbefattningarnas tillsättande, skulle vara borttagna. Jag yrkar vördsamt bifall till detta mitt förslag.

Herr Sundberg: Då den siste ärade talaren icke har opponerat sig mot indigenatsrätten, hvilken jag för min del anser väsentligen sammanhänga med hela vår nuvarande kyrkoförfattning, så behöfver jag derom icke vidare orda. Hvad deremot beträffar hans anmärkning om domprostbefattningarna, hvilka han vill hafva likställda med de Stockholmska pastoraten i det afseendet, att de skulle stå öppna för hela rikets presterskap, så får jag säga, att de skäl, han åberopat, icke synas mig tillräckligt öfvertygande för att man skulle vidtaga en så genomgripande förändring i afseende på de nämnda befattningarna. Han har anmärkt, att det ofta har yppat sig svårigheter att kunna få förslagen till domproststerier fyllda, ty sökande inom stiftet hafva antingen alls icke eller ej i tillräckligt antal anmält sig, det har sålunda dragit länge ut innan förslagen kunnat kompletteras och det har stundom äfven händt, att de *icke* kunnat kompletteras. För att nu underlätta tillsättandet af dessa tjänster anser han, att man borde välja den utvägen, att de skulle stå öppna för *alla* prestmän till ansökning. För min del tror jag dock icke, att en sådan undantagslagstiftning för dessa platser skulle vara behöfzig. Hvarför den gäller för de presterliga tjänsterna i Stockholms stad, behöfver jag icke säga, ty det är för alla väl bekant. Der stå *alla* presterliga tjänster öppna för *alla* till ansökning och *måste* göra det, likasom Stockholms stad rekryterar uppsättningen af sina prestmän från rikets samtliga stift. Men hvad den förlägenheten beträffar, att det ofta icke varit fulltaligt antal sökande till domprostbefattningar, så beror det sannolikt derpå, att enligt nu gällande lag lärdomsmeriter gälla så mycket vid tillsättandet af dessa befattningar, hvilka naturligtvis alla höra till första klassen och vid

Förslag till lag angående tillsättning af presterliga tjänster.
(Forts.)

Förslag till lag angående tillsättning af prästerliga tjänster.
(Forts.)

hvilka dessutom synnerligt afseende måste fästas på lärdomsmeriter. Emellertid tror jag, att om denna lag i öfrigt blir antagen, så kommer detta hinder icke i lika hög grad som förut att förefinnas. Nu har det ofta händt, att präster icke anmält sig såsom sökande, därför att de icke ansett sig ega tillräckligt stora lärdomsmeriter för att kunna hafva hopp om att få en sådan tjänst. Men när nu, i fall denna lag antages, lärdomen icke längre får ett sådant prerogativ utan förslagen skola uppsättas efter de allmänna grunderna: skicklighet och förtjänst, så finnes det ingen anledning att befara, att icke till domprosterna lika väl som till alla andra lediga pastorat ett tillräckligt antal sökande skola anmäla sig.

Dertill kommer, att samma brist på sökande, som den föregående talaren beklagade i fråga om domprostbefattningarna, i närvarande stund förefinnes i lika hög grad i afseende på många andra stora regala gäll af första klassen, ty af samma anspråklöshet eller blygsamhet, som jag nyss talade om, draga sig en del prestmän för att söka sådana gäll; men lika litet till dem som till domprostbefattningarna lära hädanefter sökande komma att saknas, såvida denna lag blir godkänd. Jag tror därför icke, att det skulle vara välbetänt att skriva en sådan undantagslag beträffande domprostbefattningarna i våra stift utan anhåller vördsamt om bifall till Lag-Utskottets förslag.

På samma gång jag framställer denna anhållan vill jag begagna tillfället att, på grund af flera frågor, som blifvit af åtskilliga bland Kammarens ledamöter till mig personligen ställda, än om det ena, än om det andra stadgandet i denna lag — detta sannolikt på grund af någon öfvertygelse om min kyrkliga erfarenhet och kanske äfven om min kannedom om hvad till kyrkolagstiftningen hör — redan nu i början af lagens behandling förklara, att jag för min del är villig att bifalla hvad Lag-Utskottet här har förestagit från början till slut, och jag är Lag-Utskottet mycket tacksam för det arbete, som Utskottet har på denna lag nedlagt.

Tillika ber jag få fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att den lag, som nu föreligger, i alla hufvudsakliga delar är den samma som redan har blifvit af Kongl. Maj:t godkänd, af Högsta Domstolen lemnad utan anmärkning, af Kyrkomötet godkänd och äfven af denna Kammarer år 1879 godkänd. Jag säger i alla *hufvudsakliga* delar, ty förändringar förekomma, men dessa förändringar äro af den art, att jag icke betraktar dem såsom försämringar utan såsom förbättringar. Korteligen sagdt: jag är för min del nöjd icke blott med den nu föredragna paragrafen utan äfven med alla de följande.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen att derunder yrkats, dels att förevarande paragraf skulle godkännas, dels ock, af Herr *Grafström*, att paragrafen skulle godkännas med den ändring, att i dess 2 mom. näst efter ordet »Befordringsrätt» tillades orden »till domprostbefattning afvensom».

Härefter gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, hvarvid paragrafen godkändes med den af Utskottet föreslagna lydelsen.

§§ 4—7.

Godkändes.

§ 8.

Herr Grafström: Det står i denna paragraf, att domkapitlet ej må till presterlig tjänst utnämna eller på förslag dertill uppföra annan än den som *pröfvas* ega den förmåga etc. Man skulle möjligen kunna deraf draga den slutsats, att det skulle tillkomma domkapitlet att i hvarje särskildt fall kunna fordra af de sökande en förnyad pröfning, en ny slags pastoralexamen eller något dylikt. För att förekomma en sådan misstyndning tror jag att det vore bättre, om i stället för ordet »pröfvas» stode »visat sig». Jag föreslår därför, att paragrafen måtte erhålla följande lydelse: »Ej må domkapitlet till presterlig tjänst utnämna eller på förslag dertill uppföra annan än den, som *visat sig* ega den förmåga och de egenskaper, hvilka för tjänstens nöjaktiga bestridande erfordras.»

Herr Bergström: Herr Grefve och Talman! För min del måste jag på det högsta bestrida den förändring af uttryck, som den siste talaren har föreslagit. Jag kan nemligen icke finna, att lagen i något afseende skulle vinna genom ett sådant utbyte. I stället för det i lagförslagets § 8 förekommande uttrycket »pröfvas» skulle det enligt talararens förslag heta: »visat sig»; men äfven detta senare uttryck förutsätter en pröfning, ty det skall väl alltid vara någon som afgör, huruvida sökanden »visat sig» ega den förmåga etc., som erfordras. Paragrafens mening är också verkligen att tillerkänna domkapitlet behörighet att i hvarje särskildt fall pröfva, huruvida de sökande hafva den förmåga och de egenskaper, som pröfvas erforderliga till just den tjänst, om hvars besättande det är fråga, och det synes mig vara ganska riktigt att domkapitlet får denna rättighet.

Jag kan således icke annat än yrka bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr Grafström: Jag vill icke tvista om sjelfva uttrycket, men hvad jag egentligen anmärkte var den *temporal*a formen »pröfvas». Deri kan nemligen ligga, att det skulle tillkomma domkapitlet att i sammanhang med förslagets uppsättande anställa en pröfning, huruvida de, som anmält sig såsom sökande, ega den förmåga och de egenskaper, som till tjänstens nöjaktiga bestridande erfordras, och det är just detta jag vill opponera mig mot. Jag anser nemligen, att det skall vara endast på grund af redan aflagda prof och på grund af den förmåga och de egenskaper, som under föregående tjänstgöring blifvit ådaga-lagda, det skall bestämmas, huruvida den sökande må på förslaget uppföras eller icke, men jag vill genom den af mig föreslagna ändringen förekomma, att domkapitlet skulle erhålla rätt att i hvarje särskildt fall anställa pröfning i detta afseende.

Grefve Mörner: Jag har visserligen inom Utskottet i allmänhet biträdt detta förslag, men jag har dock icke kunnat till alla delar gilla det. Hvad särskildt denna § beträffar, så får jag bekänna, att jag icke

*Förslag
till lag an-
gående till-
sättning af
presterliga
tjänster.
(Forts.)*

*Förslag
till lag an-
gående till-
sättning af
presterliga
tjänster.
(Forts.)*

förstår hvad den skall göra här. Jag vill nemligen icke, att man skall ställa till mera godtycke, än som nödigt är, och det kan väl icke bestridas, att om domkapitlet får en sådan pröfningsrätt, som här är ifrågasatt, så kan domkapitlet dervid förfara huru som helst det behagar, utan att behöfva följa andra grunder än sitt eget subjektiva omdöme. Detta kan lägga en makt i domkapitlets hand, som, efter hvad jag hoppas och tror, ej skulle komma att missbrukas, men som skulle åt domkapitlet förläna en myndighet ej olik den, som biskoparne i katolska länder utöfva öfver presterskapet. Presternas utsigter till befordran skulle nemligen derigenom komma att bero på, huru domkapitlet för sin del efter sitt omdöme och sin uppfattning pröfvar deras duglighet, men domkapitlet skulle ej behöfva rätta sig efter deras betyg, ej heller efter deras under föregående tjänstgöring ådagalagda meriter.

Jag kan således icke för min del finna, att denna paragraf alls behöfves, utan om man ginge öfver från § 7 till § 9, så hade man ändå ett tillräckligt tydligt stadgande, ty i sist nämnda paragraf står, att behörigheten skall pröfvas efter aflagda examina, tjänstgöring m. m., d. v. s. efter ansökningshandlingarna.

Jag får derfor vördsamt föreslå, att denna paragraf måtte ur förslaget helt och hållet utgå, hvaraf följden endast skulle blifva en förändrad numrering af de efterföljande paragraferna.

Herr Sundberg: Jag kan för ingen del förena mig med den siste talaren derom, att denna paragraf skulle utgå. Den bestämmelse, som är intagen i denna paragraf, ansågs af kyrkolagskomitén, när den först nedskref det förslag, som ligger till grund för det nu framlagda, vara af sådan vigt, att just den borde sättas i tæten för hvad ett domkapitel har att iakttaga, när förslag till en presterlig syssla skall uppsättas.

Att icke något sådant kan komma i fråga, som af den förste talaren blifvit anmärkt, att domkapitlet skulle inkalla en prestman till prof för ett särskildt tillfälle, tycker jag är så sjelfklart, att derom intet vidare behöfver sägas, ty huru skulle nämnda myndighet, äfven om hon inkallade honom till prof eller förhör, kunna pröfva huruvida han vore särskildt lämplig och duglig till den tjänst, som särskildt vore i fråga? Pröfvas är ju en vanlig lagterm, som uttrycker, att myndigheten i fråga pröfvar eller *anser* den ifrågavarande personen besitta de egenskaper och den förmåga, hvilka för tjänstens nöjaktiga bestridande erfordras.

Att, såsom den siste talaren föreslagit, stryka bort hela paragrafen, synes deremot icke vara rådligt, ty det inträffar ofta, att personer söka, som genom sin höga ålder äro alldeles oförmögna att sköta det kall, de redan hafva, och således ännu mera otjenliga att sköta det nya kallet, helst detta senare kan vara mycket besvärligare, än det de redan innehafva och för hvilket de sålunda måste vara ännu mera odugliga än för det de redan besitta. Vidare inträffar det ofta, att personer som visserligen äro behöriga att på ett förslag uppföras, så vidt man ser på deras papper, oklanderlig tjänstgöring o. s. v., dock till följd af sjukdom eller andra omständigheter äro i det tillstånd eller af den be-

skaffenhhet, att de omöjligen kunna brukas, så vida man icke vill föra våld på en församling, till den tjänst, som de, utan tillräcklig förmåga att pröfva sig sjelfva, hafva anmält sig såsom sökande till. Det är, med ett ord sagdt, af mångfaldiga skäl, hvilka jag naturligtvis skulle kunna specificera mer än jag nu gjort, som denna paragraf är af den allra största vikt för domkapitlet såsom förslagsupprättande myndighet, ty derigenom blifver det tvång borttaget, som nu förefinnes, att uppföra en, två till tre personer, om hvilka alla kanske domkapitlet är fullt öfvertygadt, att ingen af dem är rätt lämplig för det kall, till hvilket domkapitlet dock är trunget att på förslaget uppföra dem.

Det är derföre så långt ifrån, att denna paragraf, som Grefve Mörner betraktat såsom obehöflig, skulle vara af sådan beskaffenhhet, att den tvärt om är sjelfva kardinalparagrafen, som först och främst måste uppställas, när fråga är om förslags upprättande till presterliga tjänster.

Jag anhåller således om bifall till Lag-Utskottets förslag oförändradt.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, i att afseende å förevarande paragraf blifvit yrkadt, dels att densamma skulle godkännas, dels, af Herr *Grafström*, att paragrafen skulle godkännas med den ändring, att ordet »pröfvas» utbytes mot »visat sig», dels ock att paragrafen skulle afslås.

Härefter gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, hvarvid paragrafen godkändes i oförändradt skick.

§§ 9—12.

Godkändes.

§ 13.

Herr *Grafström*: Äfven här vill jag se en olägenhet af den så kallade jus indigenatus. Det händer nemligen icke sällan, att icke tillräckligt antal sökande anmält sig till den lediga prestsysslan, och att således domkapitlet icke kan upprätta ett förslag. Om så inträffar, är det ju i denna paragraf föreskrifvet, huru man skall tillvägagå. Nu synes mig, att det vore en ganska stor fördel, om man här intog den bestämmelsen, att, när icke tre behörige sökande anmält sig, och domkapitlet utsätter ny ansökningstid för fyllande af förslaget till den presterliga sysslan, denna syssla kunde sökas äfven af prestmän, som icke tillhörde stiftet. Då hade man ju i allt fall genom den första ansökningstiden tillgodosett den rättighet, som blifvit gifven åt dem, som tillhöra stiftet, men när dessa icke ville begagna sig deraf, hade man öppnat sysslan till ansökning för prestmän från hela riket. Så har äfven någon gång tillgått, om jag icke misstager mig: Kongl. Maj:t har undantagsvis medgifvit något sådant; men jag tror det vore bättre, om bestämmelsen komme in i författningen, och jag skulle derföre vördsamt bedja att få föreslå denna förändrade lydelse af första momentet i § 13:

Förslag till lag angående tillsättning af presterliga tjänster.
(Forts.)

*Förslag
till lag an-
gående till-
sättning af
presterliga
tjänster.
(Forts.)*

»Hafva ej tre behöriga sökande sig anmält, utsatte domkapitlet ny ansökningstid, då behörige prestmän, tillhörande hvilket stift som helst i riket, hafva rätt att söka. Den eller de, som under första ansökningstiden inkommit och finnas behöriga, hafva företräde till förslaget.»

Herr Bergström: Äfven detta ändringsförslag af den siste ärade talareren måste jag motsätta mig. Det kan nemligen ingalunda vara lämpligt, att, sedan man en gång såsom allmän grundsats antagit, att indigenatsrätten i dess genom 1876 års förordning modifierade form fortfarande skall ega bestånd, man det oaktadt skulle i detta särskilda fall medgifva ett undantag från den allmänna grundsatsen. I öfrigt anser jag den förändring, som nu blifvit föreslagen, vara af den obetydliga beskaffenhet, att man visst icke därför bör vedervåga att få fram nya olika meningar och derigenom sätta hela lagförslaget lyckliga framgång på spel. Jag yrkar bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr Grafström: Jag kan omöjligt förstå, att det kan vara till någon skada, om, när ett förslag icke af stiftets egna prestmän kan fyllas, det är tillåtet för prestmän i andra stift att söka den syssla, som är i fråga, förutsatt nemligen att de i öfrigt äro till densamma lämplige. Derigenom kan ju förslaget fyllas och man slipper se det, som nu är så vanligt, att en syssla anslås ledig gång efter annan, utan att man kan få tillräckligt antal sökande. När nu detta kan genom en så enkel förändring förekommas, tror jag det vara ett förslag, som bör uppmärksammas, och jag tror äfven, att en sådan liten detaljförändring icke kan på något sätt verka menligt för förslagens antagande.

Herr Sundberg: För min del anser jag denna förändring högst vådlig. Det är att omkullkasta i flera speciella fall den grundsats man har antagit. Är den grundsats redan godkänd, att den s. k. indigenatsrätten bör stå kvar, så bör man väl icke öppna dörren för att något sådant fall inträffar som det, att icke ett förslag kan fyllas genom stiftets egna prestmän. Den utväg, som man hittills anlitat i sådana fall, har icke visat sig medföra nämnvärda svårigheter. Endast undantagsvis inträffar, att platser icke få ett tillräckligt antal sökande.

När det inträffar, är orsaken dertill vanligast den, att befattningarna på samma gång äro mycket besvärliga och mycket klen afönade. Men under sådana omständigheter är det antagligt att, när efter förnyade ansökningstider förslaget icke kunnat göras fulltaligt, församlingen hellre åtnöjes med att välja på en eller två föreslagna, än att för det ofullständiga förslaget kompletteradt med personer, som sannolikt komme att blifva för henne fullkomligt okända och möjligen icke af den bästa qualité. Att få presterliga tjänster besatta med andra stifts prestmän, när stiftets egna barn icke velat hafva dem, därför att de äro för klena i afseende å afönning och för besvärliga att sköta, det tror jag vore en utväg som hvarken församlingarna sjelfva eller stiftet skulle i regeln få rätt mycken anledning att blifva belåtna med. Af de skäl, som nu äro af mig i största korthet antydda, och af den tala-

ren, som försvarat Utskottets förslag, blifvit framställda, anhåller jag, att Kammaren måtte bifalla Utskottets förslag oförändradt.

Förslag till lag angående tillsättning af presterliga tjänster.
(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade Herr Grefven och Talmannen, att derunder yrkats, dels att ifrågavarande paragraf skulle godkännas, dels ock, af Herr Grafström, att paragrafen skulle godkännas med den ändring, att dess 1 moment komme att lyda sålunda: »Hafva ej tre behörige sökande sig anmält, utsatte domkapitlet ny ansökningstid, då behörige prestmän, tillhörande hvilket stift som helst i riket, hafva rätt att söka. Den eller de, som under första ansökningstiden inkommit och finnas behörige, hafve företräde till förslaget.»

Härpå gjordes propositioner i öfverensstämmelse med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på paragrafens godkännande vara med öfvervägande ja besvarad.

§§ 14—25.

Godkändes.

§ 26.

Mom. 1 och 2.

Godkändes.

Mom. 3.

Herr Grafström: Det är väl känt, att Stockholms stad intager i många afseenden en undantagsställning. Så t. ex. äfven med afseende på kyrkliga förhållanden; det finnes en särskild förordning om kyrkostämma, skolråd och kyrkoråd gällande för Stockholm, som i åtskilligt är olika med hvad som gäller för öfrigt i vårt land. På senare tid har här i Stockholm inom församlingarna fråga blifvit väckt om en förändring, icke blott med afseende på vallängd, utan äfven med afseende på sättet att afgifva röster vid prestval. Man har haft erfarenhet af de stora olägenheter, som uppkommit här i staden, då i de stora församlingarna man skulle gå till väga vid sjelfva afgifvandet af röster på samma sätt, som för landsorten är stadgadt, och man har velat åstadkomma vissa förändringar deri. Församlingarna hafva med endast smärre skiljaktigheter förenat sig om ett förslag i detta hänseende och detta förslag hvilar för närvarande hos Kongl. Maj:t. Nu synes det mig, som om det skulle kunna vara menligt för detta förslags genomförande, om detta 3:dje moment i § 26 ordagrant antages. Jag skulle derföre vilja begära en liten förändring eller ett litet tillägg i detta moment, hvarigenom dess sista mening skulle lyda sålunda: »lag samma vare i fråga om särskild röstgrund vid prestval i pastorat, som omfattar både stads- och landsförsamling, så ock om vallängd och röstsätt vid prestval i Stockholm». Genom antagande af en sådan förändrad ordalydelse lade denna lag intet hinder i vägen för den förändring

*Förslag
till lag an-
gående till-
sättning af
presterliga
tjänster.
(Forts.)*

som af församlingarna i Stockholm temligen enhälligt blifvit till Kongl. Maj:ts godkännande framlagd.

Herr Bergström: Enligt den siste ärade talarens förslag skulle den sista meningen i detta moment lyda: »Lag samma vare i fråga om särskild röstgrund vid prestval i pastorat, som omfattar både stads- och landsförsamling, så ock om vallängd och röstsätt vid prestval i Stockholm». Han befäradar nemligen, att, om icke en sådan lydelse gifves åt slutet af detta moment, så skulle momentets nuvarande lydelse vara hinderlig för Kongl. Maj:t att antaga och gilla det förslag, som är väckt, rörande sättet att afgifva röster vid prestval i Stockholm. Men jag kan icke dela hans farhåga i detta hänseende. Här är ju endast fråga om *röstgrunden* vid prestval; derom är först i allmänhet stadgadt, huru det skall tillgå, och sedermera innehåller 3:dje momentet undantagsbestämmelser, som äro nödvändiga att gifva med afseende på bestående förhållanden. Det är i synnerhet städerna, som här bilda undantag. Jag kan derföre icke finna, att det vore den ringaste nytta att tillsätta orden »och röstsätt,» hvadan jag hemställer att Lag-Utskottets förslag oförändradt måtte bifallas.

Herr Grafström: Mig synes alldeles klart, att, om denna paragraf antages, det visserligen kan blifva en särskild författning angående *vallängd* i Stockholm vid prestval, men att man vid dylika val i Stockholm med afseende på *sättet att afgifva röster* måste tillvägagå på samma sätt, som för landsorten och öfriga städer är föreslaget. Nu ligger den förändring, som af Stockholms församlingar blifvit antagen, just deri, att uppropet af röstande skulle komma att upphöra, och att det skulle vara de valberättigade tillåtet att utan sådant upprop få aflemna sina röster. I några församlingar har man till och med yrkat på, att valsättet vid prestval skulle vara detsamma som vid val till riksdagsman och stadsfullmäktige. För mig är det klart och tydligt, att, om denna paragraf antages, det dermed drages ett streck öfver alla de förhoppningar, som inom Stockholms stads församlingar framträdt om en tidsenlig förändring i detta hänseende. Jag får för den skull värdsamt förnya min anhållan, att orden »och röstsätt» måtte tilläggas i moment 3, på det att det måtte blifva tydligt, att en sådan förändring, som den jag nyss nämnt, må kunna för Stockholm ega rum.

Herr Widén: Till bemötande af den mening, som den siste talaren yttrat, eller att i föreliggande § skulle ligga ett hinder för Stockholm att omskapa sitt valsätt eller röstsätt i det afseende, hvarom ansökan redan är hos Kongl. Maj:t gjord, får jag erinra om hvad som förekommer i detta förslags 31 §. Der hafva vi en bestämmelse, som, enligt min åsigt, gör det för Kongl. Maj:t möjligt att gå Stockholms önsknningar till mötes, så som de af den ärade talaren blifvit framställda. Der heter det nemligen: »Hvad yttermera utöfver föreskrifterna i §§ 17—30 i afseende å profpredikanter missiverande, frågodagsförrättning och val iakttagas bör, derom förordnar konungen». Det är således tydligt, att konungen eger bestämma, hvad som vid val skall iakttagas. Vill man nu rösta på annat sätt än som här i öfrigt är föreskrifvet, har ju

Kongl. Maj:t för sig öppet, enligt denna sistnämnda paragraf, att bevilja vederbörandes begäran derutinnan, och jag anser således den af Herr Grafström gjorda anmärkningen icke böra föranleda till någon ändring af förevarande paragraf.

Förslag till lag angående tillsättning af presterliga tjänster.
(Forts.)

Herr Grafström: Jag skulle gerna önska att den af Herr Widén föreslagna utvägen, att Kongl. Maj:t skulle kunna med tillämpning af 31 § i förslaget meddela ändring i hvad angående valsätt i allmänhet är stadgadt; men jag är icke öfvertygad om att så verkligen skulle kunna ske. I § 31 talas nemligen om »hvad yttermera utöfver föreskrifterna i §§ 17—30» bör iakttagas. Jag kan icke tolka denna bestämmelse på annat sätt än, att Kongl. Maj:t med stöd häraf skulle kunna gifva *detaljbestämmelser*, som icke vore stridande mot grundbestämmelsen, som i de nämnda §§ gifves. För att förebygga all otydlighet i detta hänseende ber jag att få förnya min hemställan. De föregående talarne tyckas gilla sjelfva saken, och således hoppas jag, att de icke motsätta sig den redaktion, hvarigenom tydliggen uttalas, hvilken meningen är.

Herr Bergström: Jag är ingalunda ense med den siste ärade talaren i *sak*. Jag har hört honom förtälja för oss, att det är ifrågasatt ett särskildt sätt att afgifva röster vid prestval i Stockholm; men deraf följer dock icke, att detta förslag kommer att af Kongl. Maj:t bifallas. Således är det tid nog att tänka på, huru detta förslag skulle sättas i förbindelse med lagen, när det verkligen blifver bifallet af Kongl. Maj:t.

För öfrigt ber jag att ånyo få fästa uppmärksamheten på, att här i nu föredragna paragraf afhandlas alldeles intet annat än *grunden* för röst-rätten. Den ändring, som af den förste ärade talaren är föreslagen, afser åter *sättet* för afgifvande af röster. Jag frågar, om det vid sådant förhållande kan vara rimligt att i *denna* paragraf inflicka det af honom föreslagna tillägget.

Jag yrkar bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr Grafström: I de stadganden, som hittills reglerat dessa förhållanden, har alltid funnits ett tillägg att i afseende på Stockholm gäller hvad särskildt stadgadt är. Något sådant undantag finnes likväl icke här i detta förslag. Hade det varit förhållandet, hade jag naturligtvis aldrig framkommit med denna begäran. Jag kan ju också medgifva, att det kan vara mindre systematiskt att insätta ordet »röstätt» i denna 26 § och låter därför mitt yrkande i detta hänseendet nu falla; men jag skall anhålla att i slutet af denna lag få återkomma med ett yrkande af innehåll, att för Stockholm i detta afseende må gälla hvad särskildt är eller kan vara af Kongl. Maj:t bestämdt.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, och det ifrågavarande momentet godkändes.

*Förslag
till lag an-
gående till-
sättning af
presterliga
tjänster.
(Forts.)*

§ 27.

Mom. 1.

Godkändes.

Mom 2.

Herr Grafström: De nuvarande stadgandena om huru man skall gå till väga för att uttröna, om församlingen vill kalla fjerde profpredikant, och i sådant fall hvilken församlingen vill kalla, äro otydliga och hafva föranledt ett förfarande, som är olika på olika ställen i landet. Jag tror icke heller, att denna sak blir tydligare genom det förslag, som här af Lag-Utskottet blifvit framlagd. Frågan är nemligen den, huruvida man skall uttröna, om församlingen vill kalla fjerde profpredikant och i sådant fall hvilken, förmedelst en enda eller flere omröstningar. Jag för min del är benägen att yrka på, att detta bör ske genom en enda omröstning, dervid den, som vore närvarande, hade att afgifva en röst, hvilken antingen upptoge namnet på den person, som han önskade måtte kallas till fjerde profpredikant, eller ock innefattade yttrande, att han vore nöjd med förslaget sådant det vore. Derigenom fick man ett verkligt uttalande af den majoritet, som vore närvarande och i saken intresserad.

Skola dessa frågor lösas genom flera omröstningar, kunna olägenheter uppkomma. Först röstar församlingen, om den skall kalla fjerde profpredikant. Redan detta tager en lång tid. Antager jag nu att församlingen bestämt sig för att kalla fjerde profpredikant, företages ny omröstning för att bestämma, hvilken af de stundom ganska många föreslagna församlingen skall kalla. Ofta företages omröstning för hvar och en af de föreslagna särskildt, och det är fullkomligt tillfälligt, i hvilken ordning dessa komma under omröstning. Vanligen sker det i den ordning, hvori deras namn för valförrättaren uppgifvits. Då kan inträffa och har inträffat, att när flere anmälda profpredikanter vid den första omröstningen icke erhållit den majoritet, som erfordras för att anses kallade, sedermera när de fleste församlingsbor tröttnat vid den långa förrättningen och gått hem — särskildt när de icke kunnat drifva igenom att deras kandidat blifvit till profpredikant antagen — vid slutet af valförrättningen den, på hvilken man måhända minst tänkt, blifvit kallad till fjerde profpredikant med ett jemförelsevis ganska obetydligt antal röster, i förhållande till det antal, som fordrades för den först anmälde att blifva uppställd såsom sådan. Jag tror att något bör göras för att förekomma ett sådant förfarande och helst skulle jag för min del, såsom jag nyss hade äran yttra, önska att församlingarne afgjorde dessa frågor genom en enda omröstning. Jag har dock icke heller så mycket emot, om Kammaren skulle anse att först borde anställas omröstning, huruvida församlingarne ville kalla fjerde profpredikant eller icke, och att, sedan en sådan omröstning skett och församlingen bestämt sig för att fjerde profpredikant skall kallas, derefter i en enda omröstning skall uttrönas, huruvida någon af de föreslagne erhållit erforderlig majoritet.

Jag får således vördsamt föreslå, att momentet erhåller denna lydelse:

»Är frågan så väckt, som nu sagdt är, då skall genom omröstning utrönas, huruvida församlingen äskar fjerde profpredikant. Bifaller församlingen det derom väckta förslag med den röstöfvervigt, hvarom i nästföljande moment stadgas, och är endast en prestman uppgifven, vare han till fjerde profpredikant begärd. Äro två eller flere prestmän uppgifne, utrönas genom en enda ny omröstning, hvilken af dem skall till fjerde profpredikant begäras. Omröstningen skall öppet verkställas och må endast den rösta, som jemlikt mom. 1 behörig är att i frågan talan föra. Hvar röstandes mening varde för en röst räknad.»

Förslag till lag angående tillsättning af prästerliga tjänster.
(Forts.)

Herr Bergström: Jag hörde verkligen icke, om den siste talaren framställde något formuleradt förslag till förändring uti det ifrågavarande momentet, men vare sig han gjorde det eller icke, vill jag anmärka, att den af honom påpekade otydligheten i sjelfva verket alldeles icke förefinnes.

Jag vet visserligen, att man här i Stockholm har brukat omrösta öfver hvarje kandidat särskildt, men så tillgår icke i öfriga delar af riket och något stöd för ett dylikt tillvägagående ligger verkligen icke heller i författningsförslaget ord. Det är väl alldeles uppenbart, att vid ett val skall man rösta mellan alla dem, som kunna komma i fråga att väljas.

Samma talare nämnde vidare, för så vidt jag fattade honom rätt, att man helst borde genom en enda omröstning afgöra, *huruvida* man borde kalla fjerde profpredikant, och *hvem* man borde kalla. Ett sådant tillvägagående kan jag för min del icke finna annat än högst olämpligt. Ett sådant tillvägagående kunde icke tillämpas, utan att man råkade i svårigheter, som icke förefinnas, om man går till väga såsom författningsförslaget och gällande prestvalsförordning angifva.

Jag finner icke, att den ärade talaren anført något giltigt skäl för ändring i Lag-Utskottets förslag, och jag hemställer sålunda om bifall till detsamma.

Herr Samzelius: På sätt den vid Utskottets utlåtande fogade reservation antyder har jag, för min del, ansett betänkligheter böra möta att utan ändring af 30 § Regeringsformen biträda ett sådant stadgande, som Lag-Utskottet i föreliggande paragraf föreslår. Min nämnda reservation har likväl blifvit antecknad, under det jag var frånvarande från Utskottet, hindrad af ett allmänt uppdrag, och ordalydelsen skall jag nu bedja få rätta derhän, att jag anser konsistoriella församlingar icke utan ändring af 30 § Regeringsformen kunna afsäga sig den valrätt innefattande i sjelfva verket utnämningrätt, vid hvars bibehållande sådan församling genom nämnda grundlagsbud blifvit tryggad.

Granskar man tillkomsten af ifrågavarande grundlagsstadgande, synes det mig alldeles tydligt framgå, att ändamålet dermed varit att söka skydda församlingarne mot missbruk, som under förra århundraden ofta egde rum, att nemligen inkräkting skedde på församlingarnes valrätt, som i sjelfva verket var tillsättningsrätt. När denna grund-

*Förslag
till lag an-
gående till-
sättning af
presterliga
tjänster.
(Forts.)*

lagsparagraf antogs vid 1809 års riksdag, gjordes anmärkningar dervid dels af preste- och dels af borgareståndet, gående ut på att de konsistoriella församlingarnes valrätt borde bestämdt uttryckas. Derpå svarade Konstitutions-Utskottet att ordet »bibehållna» syntes tydligen utmärka, att församlingarnes rätt förblefve orubbad vid dess förra kraft.

Skulle nu Lag-Utskottets förslag upphöjas till lag, skulle visserligen icke de konsistoriella församlingarne blifva bibehållna vid deras ursprungliga rätt. Man har vid behandlingen af denna fråga vid kyrkomötet, der förslaget först väcktes, äfven fäst sig vid att för densamma möjligen mötte hinder i grundlag. Det var flere, som uttalade sig i denna rigtning. Oaktadt den talare, som nu intager en mycket framstående ställning i denna fråga, yttrat, med tillämpning af ett gammalt latinskt ordspåk: »volenti non fit injuria», att det icke borde möta några betänkligheter, ehuru han försigtigtvis tillade, att denna regel icke finge tillämpas, när det gälde brottmål. Jag vill för min del gå så långt, att jag anser denna regel icke vara tillämplig på sådana rättigheter, som förekomma i grundlag, ty dessa rättigheter äro på samma gång skyldigheter. Grundlagen tjenar till att begränsa maktförhållandet mellan konung och folk, och dessa gränser kunna icke godtyckligt rubbas eller flyttas genom civillag, kriminal- eller kyrkolag.

Går man till några exempel, synes mig detta uppenbart. Grundlagen innehåller, att hvar och en skall dömas vid sitt rätta forum. Om ett par parter, som äro bosatte i Stockholm, händelsevis skulle vistas långt bort t. ex. i Haparanda och finna det beqvämt att der afgöra en tvist och hänskjuta den till häradsrätten der, hyser jag den åsigten att domstolen intet ögonblick skulle tveka derom, att domstolen icke vore behörig att upptaga saken, och det oaktadt det icke angår någon annans rätt än de båda parternas.

I förevarande fall rör det äfven en minoritetsrätt, ty genom en fjerde profpredikants kallande, hvilket sker genom personlig omröstning per capita, kan af 100 församlingsbor 51 kalla fjerde profpredikant och derigenom förvandla det konsistoriella gället för den gången till ett regalt; men vid sjelfva valet kunna de 49 församlingsborna, som voro *mot* kallande af fjerde profpredikant, utöfva sin rösträtt och der vara de bestämmande. Genom att denna minoritet, som möjligen icke har stort inflytande på sjelfva valet, har kallat fjerde profpredikant, skulle pluraliteten d. v. s. de som då hafva de flesta rösterna, gå i mistning af sin i grundlag tillförsäkrade rätt. Jag kan icke finna, att detta är öfverensstämmande med sunda rättsprinciper.

Man säger, att det sker ingen orätt, när man öfverlåter sina rättigheter. I särskilda fall har skett, att Kongl. Maj:t mottagit rättigheten att i konsistoriella gäll utnämna kyrkoherde å församlingens vägnar. Jag vill icke ingå i granskning af dessa särskilda fall, men mig synes, som dessa exempel vore att beakta, men icke att följa.

Det stadgas t. ex. i grundlag, att Kammaren utser sin sekreterare. Förr hade bondeståndet icke rättighet att utse sin sekreterare, utan det skulle konungen göra; men sedan denna lagförändring blifvit vidtagen, skulle jag mycket tveka, om Kammaren kunde åt konungen upp-

draga att tillsätta sekreterare, ty Kammaren har både rätt och *skyldighet* att sjelf göra det.

Man har talat om och till och med motionerat om, att Kamrarne skulle få rätt att sjelfve utse sine talmän. Om nu Kongl. Maj:t ville efterskänka sin rätt att tillsätta talmännen och uppdraga det åt Kamrarne, tror jag dock icke att Kamrarne skulle anse sig kunna göra detta, utan att grundlagen blefve ändrad, ty denna konungens rätt är äfven en *skyldighet*, som konungen icke kan lemna ifrån sig.

Lag-Utskottet har vid 1869 års riksdag uttalat, att någon förändring i det syfte, som föreliggande förslag afser, icke kunde ske utan en grundlagsförändring. Vid frågans behandling i synnerhet i Medkammaren gjorde denna åsigt sig gällande och synes hafva bidragit till det slut, hvartill Medkammaren kommit. Första Kammaren har vid särskilda tillfällen under denna riksdag visat sig mån om grundlagens helgd. Det var för endast kort tid sedan, då man sökte kringgå grundlagen på det sätt, att man ville icke blott bevilja anslag till en tjänst, utan äfven tillsätta den. Kammaren lyssnade dock icke till förslaget. Äfven vid andra tillfällen har Kammaren visat sig mån om att grundlagen icke blefve kringgången. Begås ett misstag härutinnan, har det alltid andra misstag i släptåg. Jag vill varna för att antaga hvad som nu är föreslaget, ty, enligt min åsigt, komme det icke att stanna dervid, ty det ena beslutet leder konsekvent till det andra.

För min del får jag, på det förslaget må bringas till öfverensstämmelse med gällande grundlag, yrka att den föredragna paragrafen måtte återremitteras.

Herr Grafström: En föregående talare har sagt, att det skulle uppkomma svårigheter, om genom en och samma omröstning skulle utrönas, om fjerde profpredikant skall kallas, och hvilken som skall kallas. Han har icke upplyst, hvori dessa svårigheter skulle bestå, och för min del kan jag icke deri finna några svårigheter. Det kommer naturligtvis endast att gå så till, att den röstande uttalar sig med ett »*nöjd*», om den är belåten med förslaget, eller i motsatt fall med »*namnet på den som kallas*». När rösterna sedan sammanräknas, kan ju då genom en enda omröstning lätt utrönas, huruvida församlingen med erforderlig majoritet stannat vid någon till profpredikant kallad eller icke. Jag vill dock icke hålla på förslaget om en enda omröstning, ehuru jag fortfarande anser ett sådant tillvägagående vara det enklaste och riktigaste, utan två omröstningar må gerna ega rum. Den förste skulle då bestämma, huruvida fjerde profpredikant skall kallas eller icke; och, för den händelse man beslöt sig för att kalla sådan, skulle genom en andra omröstning afgöras, hvem som borde kallas. Vid denna andra omröstning vill jag dock att *alla* de föreslagne profpredikanterna skola komma under omröstning på en gång. Och för att förebygga, hvad som annars kan inträffa, nemligen att den ene efter den andre kommer under omröstning, och det sålunda blefve flere omröstningar, skulle jag hemställa om den förändrade lydelse, som jag hade äran föreslå.

Jag vågar säga, att det gamla uttrycket var i detta hänseendet mera vägledande, än hvad i Lag-Utskottets förslag förekommer. I förevarande § 3 mom. står: att den skall anses vara till fjerde profpredikant kallad, som fått röster af »*mera än hälften af de i omröst-*

Förslag till lag angående tillsättning af presterliga tjänster.
(Forts.)

Förslag
till lag an-
gående till-
sättning af
presterliga
tjänster.
(Foris.)

ningen deltagande». I den gamla författningen säges, att den är kallad till fjerde profpredikant, som fått »*mera än hälften af de närvarandes röster*». Detta senare är ett bättre uttryck. Derigenom ådagaläggas, i någon mån åtminstone, att meningen är att de, som från början hafva varit närvarande, skola bestämma denna sak, ty när i flere omröstningar ett olika antal är *närvarande*, så kan just genom denna ovisshet med hvad som skall förstås med närvarande man ledas till den slutsatsen att i en enda omröstning, då alla äro närvarande, afgöra frågan. Deremot när det står taladt om de i »omröstningen deltagande» såsom i Lag-Utskottets förslag, framgår enligt min åsigt deraf, att om någon skulle vilja gå tillväga på det sättet, att han ställer den ene efter den andre af de till fjerde profpredikanter föreslagna under omröstning, han icke enligt Lag-Utskottets förslag dertill kan anses oberättigad.

Det är detta jag vill förebygga genom det af mig föreslagna tillägget.

Herr Forssell, Otto Herman: En ärad talare har gjort den anmärkning mot förevarande paragraf, att den skulle stå i strid med 30 § Regeringsformen. Till en början ber jag att få anmärka, att det måtte varit ett misstag af honom, ty den förevarande paragrafens andra moment, hvarom nu diskuteras, har intet att skaffa med 30 § Regeringsformen. Hans anmärkning skulle således icke erfordra något svar nu; men då jag förmodar att han af misstag trodde, att diskussionen gälde ett senare moment i paragrafen och man derför antagligen har att vänta samma anmärkning längre fram, ber jag att få upptaga den till besvarande, ehuru den icke hör till den sak hvarom nu är fråga. — 30 § Regeringsformen lyder sålunda: »Konungen eger att, på det sätt förr öfligt varit, tillsätta kyrkoherdebeställningar i regala pastorater. De så kallade konsistoriella gäll vare vid deras valrätt bibehållna.» Det måste väl vara uppenbart för en och hvar, som genomläser paragrafen, att dess senare moment står i kontradiktion mot första momentet, i så måtto, som Konungen icke till följd af denna paragraf är berättigad att af egen maktfullkomlighet och utan medgifvande af Riksdagen förvandla konsistoriella gäll till regala. Men derom är här icke alls fråga, utan endast derom, att båda statsmakterna gemensamt skola förklara de konsistoriella gällan för regala i ett visst särskildt fall, nemligen då de kallat fjerde profpredikant. — Jag tror således, att man går allt för strängt till väga vid tolkningen af denna 30 §, om man anser densamma lägga hinder i vägen för Lag-Utskottets förslag i 6:te momentet af förevarande paragraf, och ber för öfrigt att få hänvisa till den utförliga motivering, som Lag-Utskottet afgifvit för sitt förslag. — För min del finner jag icke det minsta hinder af gällande grundlag för Lag-Utskottets förslag i nu i fråga varande fall.

Herr Sundberg: I afseende på sjelfva grundlagsenligheten eller grundlagsstridigheten af Lag-Utskottets förslag i fråga om tillsättande af beställningar i konsistoriella gäll, då fjerde profpredikant blifvit kallad, har jag intet att tillägga till hvad den nästföregående talaren i sådant afseende anført, utan instämmer derutinnan fullkomligt med honom. Jag ber blott, att ytterligare till förmån för hans och Utskottets mening få åberopa några auktoriteter i förevarande fråga. Dessa

äro först och främst Kongl. Maj:t sjelf, vidare Konungens Högsta Domstol och för det tredje denna Kammare, som vid 1879 års riksdag, då i sjelfva det hufvudsakligaste samma fråga var före, erkände grundlagsenligheten af ifrågavarande förslag.

Om Kammaren således accepterar, hvad här är föreslaget, antager den för sin del ingenting nytt, utan blott konfirmerar hvad den förut beslutat. Och detta beslut har sitt goda och mycket viktiga stöd både hos Kongl. Maj:t och hos Konungens Högsta Domstol.

Hvad åter vidkommer den förste talaren, som framhöll nödvändigheten af att få detta andra moment i 27 §, hvarom nu närmast är fråga, ändradt på det sätt, att det skulle i lagen uttryckligen bestämmas, att, sedan en omröstning skett derom, huruvida fjerde profpredikant borde kallas eller icke, och denna omröstning utfallit sålunda, att fjerde profpredikant skall kallas, det slutliga afgörandet af frågan om hvilken person, som skall dertill kallas, då flere personer blifvit omnämnda, borde ske genom en enda omröstning — och icke genom flere, såsom det lärer inträffat här i Stockholm i dylikt fall — så ber jag att få fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att det i hela riket icke kan komma i fråga, enligt gällande lag, att företaga omröstning angående fjerde profpredikantens bestämmande på annat sätt, än att detta sker genom en enda omröstning. Om vid denna enda omröstning en af de omnämnda prestmännen erhållit det föreskrifna antalet röster, är han kallad till fjerde profpredikant. Har ingen fått det föreskrifna röstantalet, så är heller ingen kallad. Denna procedur är mycket enkel och fullkomligt uniform öfver hela riket, med undantag, såsom det vill synas, af Stockholm, der man — jag vet icke af hvilket skäl — slagit in på en annan praktik, hvilken, om den öfverklagades, skulle, enligt hvad jag är fullt öfvertygad om, underkännas såsom varande med lag icke öfverensstämmande. Då nu så är, att vi hafva gammal erfarenhet på grund af de föreskrifter, som redan äro gifna och för närvarande gälla, och det väl aldrig, synes det mig, rimligen borde kunna ifrågakomma, att man på det sättet skulle anställa särskilda omröstningar, angående personen N:o 1, N:o 2, N:o 3, N:o 4 och så vidare, finner jag den föreskrift, som här är föreslagen, vara fullt nöjaktig och i grunden ingenting annat, än en förnyelse af hvad redan nu finnes föreskrifvet, och får af sådan anledning yrka bifall till Utskottets förslag i detta moment af 27 paragrafen oförändradt.

Herr Samzelius: Hindrad af ett annat allmänt uppdrag, hvarmed Riksdagen hedrat mig, hade jag icke tillfälle att närvara vid början af behandlingen af detta betänkande och kom icke hit förrän första momentet af denna paragraf blifvit föredraget och, efter hvad nyss blef mig meddeladt, äfven godkändt. Jag för min del förestälde mig, att föredragningen gälde hela den 27:de paragrafen och under denna förutsättning yrkade jag på återremiss. Den speciella anmärkning, som jag framstälde, rörde företrädesvis sjette momentet, och jag får därför bedja, att mitt yrkande om återremiss måtte få framflyttas till sjette momentet, när det kommer att föredragas. Men som jag förmodar, att diskussionen kan få röra sig om hela paragrafen, ber jag att mot

*Förslag
till lag an-
gående till-
sättning af
presterliga
tjänster.
(Forts.)*

den talare på vestmanlandsbänken, som påstod, att de konsistoriella församlingarnas rätt vore dem bibehållen, få anmärka att, enligt min åsigt, så icke är förhållandet. 1809 års Konstitutions-Utskott förklarade, att genom ordet »bibehållna» i 30 § Regeringsformen syntes tydligen utmärkt, att församlingens rätt vore orubbad vid dess förra kraft. Men den blifver icke orubbad i sin förra kraft, när man vid ett tillfälle frångår dem rätten att utnämna kyrkoherdar. Deras valrätt var i sjelfva verket äfven utnämningrätt. Om nu denna rätt öfverflyttas till konungen, är församlingen icke bibehållen vid sin fulla valrätt. Det kan ju möjligen vara det lämpligaste sättet att få en långvarig tvistefråga löst. Men i sådant fall synes mig det bästa och riktigaste vara, att man äfven förändrar ifrågavarande grundlagsstadgande. Så gjorde man, när fråga var om förändring af valrätt vid tillsättande af erkebiskopar och biskopar. I 29 § Regeringsformen stod förut: »med hvilkas val förhållas efter förra vanligheten» man förändrade denna paragraf, så att den numera innehåller, att till erkebiskop och biskopar utnämner konungen en af de tre, som, *i den ordning kyrkolagen stadgar*, föreslagne blifvit. Om man äfvenledes förändrar 30 § så, att kyrkoherdebeställningarne i konsistoriella gäll tillsättas »på sätt särskildt är stadgadt», skulle jag icke hysa den minsta betänklighet att bifalla förevarande paragraf. Men såsom 30 § Regeringsformen nu lyder, uppstå hos mig de största betänkligheter att göra det.

En talare på göteborgsbänken förklarade, att vi hade så goda auktoriteter i denna fråga, att vi icke behöfde vara villrådiga om det beslut, vi borde fatta. Dessa auktoriteter voro Kongl. Maj:t och Högsta Domstolen. Men förhållandet är det, att denna nu föreslagna förändring icke fans, när Kongl. Maj:t och Högsta Domstolen först yttrade sig i frågan, utan vidtogs först af 1878 års kyrkomöte. Då förslaget sedan framlades för 1879 års Riksdag, är det visserligen en sanning, att det var tillstyrkt af Konungens rådgifvare och lemnadt utan anmärkning af Högsta Domstolen i förevarande hänseende, men, enligt hvad det vill synas, hade hvarken konungens rådgifvare eller Högsta Domstolen ingått i särskild pröfning i fråga om förslagets grundlagsenlighet. Och att i allt fall Högsta Domstolen i det afseende icke har så stor auktoritet, att man kan sätta sig öfver en granskning af lagen, vill jag tryggt påstå; ty vid olika tillfällen hafva olika åsikter gjort sig inom Högsta Domstolen gällande. Jag vill här blott påminna om, huru vid tolkning af en grundlagsparagraf angående val till ledamot i Andra Kammaren, vid två särskilda val, det ena för Örebro och det andra för Stockholm, diametralt motsatta åsikter gjort sig gällande inom Högsta Domstolen. Vid vilketdera tillfället skall nu Högsta Domstolen hafva auktoritet? Mig förefaller det, som borde hvar och en ledamot af Kammaren hafva skyldighet att tänka sig sjelf in i frågan och deri bilda sig ett eget omdöme samt derefter afgifva sin röst. Så har jag tillvägagått, och nu är jag varmt och lifligt öfvertygad om, att ett antagande af Lag-Utskottets förslag skulle innefatta en öfverträdelse af nu gällande grundlags bud.

Herr Wallenberg: Man synes allmänt vara ense derom, att, om flere personer blifva föreslagne att kallas till fjerde profpredikant, det

skulle vara en oegentlighet, om öfver dem skulle voteras på det sätt, som vi här pläga votera i fråga om kontrapositioner, det vill säga, att de, som äro emot två eller tre kontrapositioner, sluta sig tillsammans mot den första, och så undan för undan till dess det endast blifver *en* kvar att välja på. Det är också tydligt, att, om vi tänka oss fyra personer kallade, och det först röstas emellan två af dem, och derefter, mellan den af dessa två, som erhållit största röstantalet, och den tredje, samt slutligen, sedan ytterligare en stupat i omröstningsfäktningen och således ej mer kan komma i fråga, emellan de två, som till sist återstå, det kan hända, att *den*, som, i fall omröstning emellan alla fyra samtidigt egt rum, haft minsta sannolikhet för sig att blifva kallad, slutligen blifver den segrande. Nu säger en stor auktoritet på detta område, att »det icke är rätt att förfara på det sättet;» men om det icke är rätt att så förfara, hvarför icke då, medan vi äro sysselsatta att ändra denna lag, enligt hvilken man sålunda förfarit, göra den så fullständig och klar och tydlig, att ett sådant oegentligt förfarande icke kan komma i fråga.

Det är känt, att till fjerde profpredikant i en församling härstädes blifvit kallad en person, som alla kunde önska få, men denne fjerde profpredikant antog icke kallelsen. Om detta var en fint af dem, som kallade honom, känner jag icke, men det är och förblifver en oegentlighet att ställa så till, att församlingens rätt att få en fjerde profpredikant kan helt och hållet tillintetgöras genom en sådan manöver. Då det nu blifvit sagdt af den högt ärade talaren på bohusslänkbanken, att det är orätt att så förfara, kan jag icke förstå, hvarför man icke skall i denna författning klart och tydligt föreskrifva, att valet af fjerde profpredikant skall ske genom *en enda votering*, och att *den*, som dervid får det bestämda antalet röster, är kallad. Då jag emellertid icke tillåter mig att föreslå någon redaktion för ändring af denna paragraf i nu angifna syfte, ansluter jag mig till dem, som yrka återremiss.

Grefve Strömfelt: Jag ber Kammaren vara fullt förvissad, att de Lag-Utskottets ledamöter, som tillstyrkt denna 27 paragraf, äro lika måna om att bevara grundlagens helgd, som den ledamot af Utskottet, hvilken reserverat sig mot densamma. Han har angifvit innehållet af 30 § Regeringsformen nemligen, att de konsistoriella församlingarna skola vara vid sin valrätt bibehållna. Lag-Utskottets fleste ledamöter hafva tolkat denna ordalydelse så, att ordet »bibehållna» står der gentemot möjliga ingrepp från konungamaktens sida. Men der står icke, att en församling, som vill för något visst fall *afsäga sig* sin valrätt, icke får göra det. Det förefaller mig högst märkvärdigt, att samme ledamot af Lag-Utskottet icke reserverat sig äfven mot 40 § i föreliggande förslag. Man kan naturligtvis afstå från sin rösträtt på mer än ett sätt; man kan *besluta* att afstå den, och man kan afstå den genom att *icke i valet delta*. Nu innehåller 40 § i detta förslag: »Har vid valet icke någon röstegande afgifvit röst, välje domkapitlet bland de föreslagne, som nyss är sagdt.» Vore den ärade reservantens tolkning af grundlagen riktig, synes det mig, som om man för detta fall bort stadga att *nytt* förslag skulle uppgöras, på det »församlingen må varda vid sin valrätt bibehållen;» men så har icke af

Förslag till lag angående tillsättning af prästerliga tjänster.
(Forts.)

*Förslag
till lag an-
gående till-
sättning af
presterliga
tjänster.
(Forts.)*

honom blifvit föreslaget, och, hvad värre är, så tillgår icke nu. Det förvånar mig, att den ärade reservanten, som så många år varit ledamot af denna Kammare och af Lag-Utskottet icke för länge sedan föreslagit en grundlagsändring i detta afseende, ty, mina Herrar, samma lag har redan varit gällande i decennier. Det står nemligen i 44 § af 1843 års prestvalsförordning att, om församlingen icke inställer sig vid valet, tillsätter domkapitlet den af de föreslagne, som pröfvas vara den skickligaste och mest förtjente. Här kan man ej säga att församlingen blifvit bibehållen vid sin valrätt i den mening, reservanten fattar grundlagsbudet. Jag kan, i afseende å öfverensstämmelse med grundlagen, icke finna, att man nu föreslagit något som saknar stöd uti de förhållanden, som redan förut finnas. Har församlingen icke velat deltaga i valet, tillsätter domkapitlet den lediga kyrkoherdeställningen både efter gällande och föreslagen lag. Vill församlingen få fjerde profpredikant uppförd, innehåller detta förslag, att församlingen dermed för den gången *afsäger sig* sin valrätt och anmodar konungen, såsom kyrkostyrelsens högste målsman, att tillsätta kyrkoherde. Vid dessa förhållanden och då den ärade reservanten icke funnit betänkligheter, som likartade föreskrifter som redan i lag existera, tillåter jag mig påstå, att han varit allt för grundlig vid sin tolkning af 30 § Regeringsformen gent emot den föredragna 27 § och hemställer om bifall till den, sådan den blifvit af Utskottet föreslagen.

Herr Wallenberg: Till förebyggande af allt missförstånd och då diskussionen sväfvat ut äfven öfver det sjette momentet af denna paragraf, vill jag anhålla om återremiss endast på andra momentet eller det, som för närvarande egentligen är föredraget, i syfte att detsamma måtte blifva så tydligt och klart redigeradt, att det vi besluta äfven verkligen kommer att tillämpas inom *alla* församlingar i riket.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att i afseende på förevarande moment blifvit yrkadt, dels att detsamma skulle godkännas, dels af Herr *Grafström*, att momentet skulle godkännas med den ändring, att orden »anställes ny omröstning till utrönande» utbyttes mot orden »utrönes genom en enda ny omröstning», dels ock att momentet skulle återförvisas till Lag-Utskottet.

Härefter gjorde Herr Grefven och Talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på momentets godkännande vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Wallenberg* begärde votering, i anledning hvaraf och sedan såsom kontraposition dervid antagits återremiss, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som godkänner mom. 2 i § 27 af Lag-Utskottets förslag till lag angående tillsättning af presterliga tjänster, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, återförvisas momentet till Utskottet.

Omröstning företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—68;
Nej—19.

*Förslag
till lag an-
gående till-
sättning af
presterliga
tjänster.
(Forts.)*

Mom. 3—5.

Godkändes.

Mom. 6.

Herr Samzelius: På grund af hvad jag under diskussionen rörande momentet 2 i denna § anført, anhåller jag om återremiss af det nu föredragna momentet. Då en ärad talare på Norrköpingsbanken tog sig friheten påpeka, att en inkonsequens skulle hafva förekommit hos »reservanten», hvarmed han naturligtvis afsåg mig, så ber jag få erinra derom, att jag var närvarande inom Lag-Utskottet vid behandlingen af 27 §, men icke då 41 § der afhandlades och ej heller när betänkandet justerades, hvarför jag icke var i tillfälle att själf föfatta min reservation, som är skrifven af en annan hand än min. För öfrigt förekommer icke samma förhållande vid dessa båda §§. Uti den 27 § vill man borttaga den valrätt, som tillkommer konsistoriella gall; men i 41 § vill man bibehålla dem vid en rätt, som de hade 1809. Jag anhåller om återremiss af det nu föredragna momentet.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes propositioner, först på godkännande af ifrågavarande moment och sedan derpå att detsamma skulle till Lag-Utskottet återförvisas, och förklarades den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

§§ 28—38.

Godkändes.

§ 39.

Herr Grafström: Den nu föredragna §:en lyder sålunda: »Vill någon, som vid prestval icke erhållit de flesta rösterna, från förslaget afgå, göra derom ansökning hos Konungen.» Jag tycker för min del att detta är en alltför stor omväg; och om någon icke erhållit de flesta rösterna och icke vill komma i fråga vid valet, kunde det, enligt mitt förmenande, vara tillräckligt, om han derom gjorde anmälan hos domkapitlet; ty det synes vara af bra ringa betydelse, om han skulle på förslaget kvarstå, när han själf icke vill blifva nämnd. Deremot kan det vara af stor olägenhet för honom att vara fastspikad vid förslaget, såvida klagomål anhängiggöras och rättegång uppstår, emedan han deri-

*Förslag
till lag an-
gående till-
sättning af
presterliga
tjänster.
(Forts.)*

genom kan blifva hindrad att söka någon annan tjänst. På grund häraf ber jag få hemställa, att § må erhålla följande förändrade lydelse: »Vill någon, som vid prestval icke erhållit de flesta rösterna, från förslaget afgå, göra derom anmälan hos domkapitlet och varde från förslaget skild.»

Herr Bergström: Jag beklagar, att det varit min sorgliga lott att motsätta mig hvarje ändringsförslag, som blifvit framställt af den siste ärade talaren. Jag kan icke heller finna, att det förslag, han nu senast framställt, eger någon giltighet. Hvad som här är af Utskottet föreslaget öfverensstämmer med gällande lag och just af den anledning, att till följd af klagomål en långvarig rättegång kan uppstå, har man hänvisat åt Konungen rättigheten att låta en prest afgå från förslaget. Detta öfverensstämmer fullkomligt med den dispensationsrätt, som enligt kyrkolag och gammal häfd tillkommer Konungen i vissa kyrkliga mål. Icke heller skulle det vara lämpligt, då fråga är om regala pastorat, till hvilka Konungen utnämner, att domkapitlet skulle ega rätt att låta någon å förslaget uppförd derifrån afgå. Jag yrkar därför, att Lag-Utskottets förslag i förevarande del må oförändradt bifallas.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade Herr Grefven och Tal-
mannen, att i afseende på förevarande paragraf blifvit yrkadt, dels att
dessamma skulle godkännas oförändrad, dels ock, af Herr Grafström,
att paragrafen skulle godkännas med den ändring, att orden »ansök-
ning hos Konungen» utbyttes mot orden »anmälan hos domkapitlet och
varde från förslaget skild».

Härpå gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, hvarvid para-
grafen godkändes i oförändradt skick.

§§ 40—45.

Godkändes.

Herr Grafström: Jag har förut haft äran att för Kammaren framhålla, hurusom hittills särskilda författningar varit för Stockholm gällande i nu ifrågavarande afseende, och förhållandena här i staden äro också af den art, att det äfven för framtiden torde blifva nödigt att tillåta en sådan särskild lagstiftning. Af denna anledning vågar jag hemställa, att efter den 45 § i förslaget införas en ny §, den 46, så lydande: »Om prestval i Stockholm gäller hvad derom särskildt stadgad är eller blifver.»

Herr Bergström: Mig förefaller det lämpligast att låta författningsförslaget i denna del vara sådant det är. Skulle det befinnas nödigt, att en särskild lagstiftning utfärdas för Stockholm i fråga om prestval, så må det blifva den författningens uppgift att i ingressen förklara, att, med undantag från hvad gällande förordning om prestval i allmänhet föreskrifver, skola rörande prestval i Stockholm andra bestämmelser gälla. Jag yrkar afslag å Herr Grafströms nu framställda förslag.

Herr Grafström: Jag ber få fästa uppmärksamheten derpå, att man hittills alltid ansett det vara nödigt att i sista § af en författning, som skall vara i allmänhet gällande, men som icke ansetts tillämplig för Stockholm, göra ett sådant tillägg som det af mig nu föreslagna. Erkänner man derfor, att ett undantagsförhållande bör i detta afseende ega rum för Stockholm, så torde det, äfven i denna författning vara lämpligt att införa en dylik §.

Förslag till lag angående tillsättning af prestorliga tjänster.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att derunder yrkats dels, af Herr *Grafström*, att efter § 45 i förevarande af Lag-Utskottet föreslagna lag skulle införas en ny § 46 af följande lydelse: »Om prestval i Stockholm gäller hvad derom särskildt stadgadt är eller blifver», dels ock att Herr Grafströms berörda förslag skulle afslås.

Härefter gjorde Herr Grefven och Talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på afslag å Herr Grafströms förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Grafström* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som antager Herr Grafströms förslag till införande af en ny § 46 i den af Lag-Utskottet i utlåtandet N:o 23 föreslagna lag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås Herr Grafströms ifrågavarande förslag.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 34;
Nej — 47.

§ 46 samt den föreslagna lagens rubrik och ingress.

Godkändes.

2 punkten.

Bifölls.

Föredrogs å nyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 7 och 10 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 6, i fråga om afåtande af underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t angående granskning och omarbetning i vissa delar af förordningen den 18 Juni 1864 om utvidgad näringsfrihet.

Ifrågasatt ändring af förordningen den 18 Juni 1864 om utvidgad näringsfrihet.

*Ifrågasatt
ändring af
förordningen
den 18 Juni
1864 om ut-
vidgad när-
ingsfrihet.
(Forts.)*

Herr Stråle, Holdo: Förmodligen hafva Kammarens fleste ledamöter erfarit samma tvekan som jag om hvad Utskottet egentligen äsyttat med detta förslag. Utskottet hemställer, att Riksdagen behagade uti underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes uti erforderliga hänseenden meddela förändrade bestämmelser i förordningen den 18 Juni 1864 om utvidgad näringsfrihet.

Går jag åter till motionen och efterser hvad motionären föreslagit, så är det, att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t anhålla, att 1864 års omförmälda förordning måtte utaf »sakkunnige personer undergå en granskning »och i vissa delar omarbetas, för att, i öfverensstämmelse med hvad i åtskilliga andra industriidkande länder redan är i sådant hänseende gällande, få så väl tidsenliga bestämmelser vidtagna för ordnande af arbetsgifvares och arbetares ömsesidiga förhållanden till hvarandra, som ock föreskrifters meddelande för obligatoriskt inrättande af fabriks- och handverksföreningar, i ändamål att såmedelst säkrast betrygga och främja det industriella lifvets och arbetsskicklighetens utvecklande i vårt land.»

Motionären börjar med att tala om arbetarefrågan, men inskränker dock denna sedermera till förhållandet mellan mästare och lärlingar och uttalar sitt vemod öfver, att skräväsendet blifvit upphäfdt.

På samma gång man måste respektera de motiv, som ligga till grund för motionärens förslag, då han talar om önskvärdheten af att söka återställa den faderliga myndigheten öfver arbetarne, så må man dock vara berättigad att uttala tvekan, huruvida Riksdagen bör i detta afseende taga motionären under armarne. Motionären talar om det allmänna industriidkaremötet i Stockholm år 1876, hvilket jag hellre skulle vilja kalla ett handverkaremöte, och det är på grund af en utaf mötet gjord underdånig framställning, som motionären nu gör sitt ofvanberörda yrkande. Efterser man hvad det var, som begärdes af detta s. k. industriidkaremöte, så var det, att den arbetsgifvare skulle vara förfallen till ansvar, som underlåte att upprätta kontrakt med sina lärlingar, och att lärotiden uti kontraktet skulle få utsträckas till fem år; vidare att lärling borde åläggas att, då han sökte ny anställning, styrka, att han vore mantals- och kyrkoskrifven; samt slutligen att idkare af samma yrke eller olika yrken skulle vara förbundne att ingå i handverks- eller fabriksförening. Öfver den petition, som af mötet ingafs till Kongl. Maj:t, hördes Kommerskollegium, som uti underdånigt utlåtande den 17 December 1879 afstyrkte allt hvad mötet hade föreslagit, endast med undantag deraf, att Kollegium ifrågasatte, huruvida ej lärotiden kunde lämpligen utsträckas från tre till fem år och att arbetsgifvarne borde åläggas att meddela arbetare vitsord öfver deras uppförande och skicklighet, när sådant af dem begärdes.

Man ser af allt detta, att det icke så mycket varit fråga om att ordna förhållandena mellan arbetsgifvare och arbetstagare, som fastmer förhållandena mellan mästare och lärlingar och att i mer eller mindre mån kunna återgå till den gamla tiden, då lärlingen var tjenstehjon i mästarens hus. Jag vill icke förneka, att det understundom kan inträffa, att lärlingen icke sysselsätter sig tillräckligt länge med sitt arbete för att kunna deri inhemta nödig skicklighet; men jag vill

påstå, att hvad här är fråga om måste inskränkas till förhållandet mellan mästare och lärlingar och till frågan, huruvida man bör medverka till en återgång från den nu gällande lagstiftningen. Motionären säger visserligen, att han icke vill, att detta förhållande skall återställas till dess forna skick; men hela motionen synes mig ådagalägga, att här åsyftas en återgång till det gamla skräväsendet.

*Ifrågasatt
ändring af
föroordningen
den 18 Juni
1864 om ut-
vidgad nä-
ringsfrihet.
(Forts.)*

Om man nu granskar, huru Utskottet behandlat denna fråga, så finner man, att Utskottet, beträffande motionärens förslag om obligatoriska stadganden för åstadkommande af fabriks- och handtverksföreningar, åberopat hvad uti Kommerskollegii utlåtande blifvit *emot* detta förslag anfördt och förmenat att uti ifrågavarande hänseende någon fördel icke kunde genom tvång beredas.

Jag ber få meddela Kammaren en erfarenhet, som jag haft. Jag har sedan många år tillbaka varit ordförande i fabriksföreningen här i Stockholm. Denna är den mest lösa sammansättning man kan tänka sig; den har hufvudsakligen till göromål att dela ut afkastningen af några donationer och någon gång att yttra sig öfver någon fråga, som Kongl. Maj:t kan göra föreningen den äran att meddela densamma, vanligen med den utgång att Kongl. Maj:t *icke* fäster något afseende vid föreningens uttalande. Jag vill i sådant afseende åberopa den bekanta Kongl. förordningen den 18 November 1881 angående minderårigas användande i arbete vid fabrik, handverk eller annan handtering; öfver komiterades förslag till denna förordning hördes icke blott Stockholms utan alla andra städers fabriksföreningar och *afstyrkte* detsamma; men icke desto mindre blef det lag. Här af torde man finna, att obligatoriska fabriksföreningar icke skulle vara af någon betydelse eller kunna något särdeles utträta.

Vidare yttrar sig Utskottet om förhållandet mellan mästare och lärlingar; men för min del är jag villrådig om, hvad Utskottet egentligen åsyftar med sitt resonement och de frågor, som Utskottet gjort. Utskottet har i allmänhet gått in på hvad Kommerskollegium yttrat och går till och med något längre i sina förslag samt yttrar slutligen: »åberopande för öfrigt hvad Kommerskollegium yttrat i fråga om arbetsgifvares skyldighet att före antagandet tillse, att arbetssökande är fri från annat aftal, tillåter sig dock Utskottet att likaledes sätta i fråga, huruvida icke stadgas kunde dels åliggande för arbetsgifvare att, innan arbetssökande antages, bevisligen fordra och erhålla försäkran af sökande eller hans målsman, att annat gällande arbetsaftal icke förefinnes.»

Jag vågar hemställa till Utskottet, huruvida man rimligtvis kan begära ett lagstadgande derom att, då en arbetssökande inställer sig, han skall medhafva särskildt bevis om, att han är fri från ett föregående aftal utöfver de bevis han nu har öfver föregående tjänst. Jag tror, att ett dylikt stadgande vore temligen öfverflödigt; ty icke lär någon antaga en arbetare utan att denne visar, hvar han arbetat förut.

Slutligen säger Utskottet, att rättigheten att åtala förseelser emot gifna föreskrifter skulle lemnas åt målsegare eller tillåfventyrs jemväl åt fabriks- eller handtverksförening, om sådan finnes bildad. Skulle alltså dessa föreningar undersöka, huruvida arbetsgifvare och

*Ifrågasatt
ändring af
förordningen
den 18 Juni
1864 om ut-
vidgad när-
ingsfrihet.
(Forts.)*

arbetstagare uppfyllt sina förbindelser? Och huru skulle väl detta tillgå?

Jag slutar med att säga, att, äfven om man skulle vilja gå motionärens önskingar till mötes, hvilket jag för min del icke vill, så bör man inskränka frågan till hvad den rätteligen rörer eller förhållandet mellan mästare och lärlingar; men då jag icke kan instämma hvarken uti motionärens eller Utskottets motiv, och för öfrigt denna fråga, på grund af de afgifna petitionerna, redan är på Kongl. Maj:ts pröfning beroende, anhåller jag om afslag å Utskottets förslag.

Herr Dahl: Emedan jag för min del anser detta förslag vara i många afseenden beaktansvärdt, tager jag mig friheten nämna några ord till förmån för detsamma. Af flera anledningar har jag under de sista åren sysselsatt mig med undersökningar om ställningen för landets näringar. Jag har dervid särskildt velat tillse, huruvida vi på lagstiftningens väg hållit någorlunda jemna steg med andra kulturfolk. Dervid har jag tyckt mig finna att vi i sådant hänseende ännu hafva åtskilligt att göra, så framt vi skola kunna draga behörigt gagn af landets stora tillgångar på många förträffliga råämnen och vår befolknings oförnekliga begåfning och fallenhet för en mångsidig yrkeslöjd. Jag skall nu alls icke beröra den länge fortsatta och ännu ej afslutade tvisten om hvad som kan och bör göras från vår sida för ett bättre ordnande af det mellanfolkliga varuhytet, ehuru jag anser kloka åtgärder i detta afseende såsom ett af de oundgängligaste villkoren för industriens lifaktighet och förmåga af framgångsrik utveckling. Jag skall nu endast begagna mig af tillfället för att i korthet uttala mig om våra industriidkares ställning till förevarande fråga.

Då för ett par år sedan, på grund af Riksdagens derom framställda begäran, en undersökning af näringarnas ställning i landet föranstaltades, i hvilket arbete jag kallades att deltaga, så önskade kommiterade, att industriidkarne sjelfva skulle uttala sina åsikter beträffande lagstiftningen i ämnet, hvarför bland de frågor, som å de utsända formulären förekommo till besvarande, förefans äfven den, huruvida den här i landet gällande lagstiftningen vore i något hänseende för den tillfrågades yrke ofördelaktig, och huru i sådan händelse olägenheterna lämpligen skulle kunna undanrödjas. Af de 532 svar, som på denna fråga afgäfvos, innehåller ett flertal, mer än 80 procent, en ofta ganska bitter klagan öfver näringslagstiftningens beskaffenhet i åtskilliga uppgifna hänseenden. Synnerligen har från idkare af de egentliga handtverksyrkena uttalats den mening, att vår näringslagstiftning i många delar behöfde omarbetas. Jag har till hands åtskilliga i detta afseende ganska märkliga uttalanden, men skall icke upptaga Kammarens tid med att i sin helhet här återgifva dem. De svarande säga bland annat, och leda detta i bevis, att på grund af det inflytande, som 1864 års författning utöfvat genom den långt utsträckta så kallade näringsfriheten, arbetsskickligheten inom många viktiga arbetsområden märkbart aftagit, så att det inom åtskilliga yrkesgrenar är numera svårt eller nästan omöjligt att erhålla fullt dugliga och skickliga arbetare. Detta är något, som förtjenar att beaktas, då det från yrkesidkarne sjelfva anföres. Jag skall, för att ytterligare styrka detta, taga mig

friheten nämna, att om vi fästa oss vid vår yrkesstatistik, t. ex. den för 1879, således året närmast före svaromålens afgifvande, så finna vi, att idkarne af de egentliga handtverksyrkena utgjorde ett antal af 20,184, med en arbetsstyrka af 30,559 personer och en yrkesbevillning för det nämnda året af icke mindre än 126,813 kronor. Endast genom ett återupptagande af de välbetänkta bestämmelserna i 1846 års stadga, särskildt de, som förekomma om längre lärotid för arbetslärlingarne samt om profs afväggande såsom vilkor för ett handtverks yrkesmässiga utöfvande, hoppas dessa klagande ett någorlunda verkamt afhjelpande af de öfverklagade olägenheterna. De framhöllo vidare att lärlingarne nu högst ogerna stanna så länge på ett ställe, att de hinna grundligt lära sig yrket, då nu hvarken fordras arbetsprof för gesäller eller mästare. Deremot har antalet af så kallade sjelfförsörjare betydligt ökats, och deras slarfvigt utförda arbeten, verkställda till ytterligt låga pris på grund af den starka utländska såväl som inhemska konkurrensen, hafva gjort det omöjligt för en skicklig och ordentlig handtverkare att få skäligen ersättning för det af honom omsorgsfullt verkställda arbetet.

Hvad beträffar fabriksidkarne, utgjorde de år 1879 ett antal af 2,141, förutom 649 större och mindre bolag, med en arbetsstyrka af 52,459 personer och en bevillning af 133,000 kronor. Det låter sig icke förneka, att det ligger en stor betydelse i dessa uttalanden från näringsidkarne sjelfva. Det kunde vara frestande att här ingå i en mera detaljerad kritik af vår yrkeslagstiftning, sådan den fått uttryck i 1864 års förordning, jemförd med motsvarande förordning 1846, men jag skall afhålla mig derifrån, emedan jag icke anser mig kunna vänta att hos flertalet af denna Kammares ledamöter finna tillräckligt intresse för hithörande frågor, hvaremot jag dock vågar hoppas på någon uppmärksamhet för hvad industriidkarne sjelfve begär.

Utskottets utredning synes mig ganska förtjenstfull och upplysande, och jag vågar med den kännedom jag har om stämningen hos industriidkarne i landet, försäkra herrarne, att det skulle glädja både större och mindre industriidkare inom landet, om de funne ett af sina mest angelägna behof uppmärksammade af Riksdagen. Det är på dessa grunder jag anhåller om Kammares benägna bifall till Utskottets förslag i det nu föredragna betänkandet.

Herr Svanberg: Man må nu hysa aldrig så stor aktning för den förste talarens öfvertygelse i alla slags industriella frågor, så får han likväl ursäktas mig om jag denna gång vågar sätta hans votum något lägre än alla deras gemensamt, som hafva besökt de fyra allmänna industriidkaremöten, som sedan år 1866 egt rum uti olika delar af vårt land, och hvarå allesammans hafva framhållit det otillfredsställande tillstånd, som i följd af nu gällande författning är rådande mellan arbetsgifvare och arbetare. Det har icke endast blifvit sagdt utan äfven bevisadt, att synnerligen den så kallade handtverksindustrien snarare sjunkit, än gått framåt af den anledningen, att det är efter år har uppstått allt större brist på skickliga arbetare, hvilken brist uppkommit hufvudsakligen deraf, att så snart en lärling har inhemtat endast hälften af den kunskap, som för yrket är behöfzig, öfvergifver

*Ifrågasatt
ändring af
förordningen
den 18 Juni
1864 om ut-
vidgad nä-
ringsfrihet.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring af
förovråningen
den 18 Juni
1864 om ut-
vidgad när-
ringsfrihet.
(Forts.)*

han ofta sin mästare, därför att han dertill är lockad af andra, som säga: »kom till mig, skall du få mycket bättre aföning». Slutet blir då, att en sådan beklagensvärd stackare aldrig kommer att fullständigare lära sig sitt yrke. Som ett bevis på hvar ett sådant förhållande leder, anhåller jag få anföra ett exempel här ifrån Stockholm. För några år sedan öfvertog en person en betydande handtverksrörelse hvarest då voro anstälde emellan 20 å 30 gesäller, hvilka alla hade så stor skicklighet, att de kunde utföra nästan hvilket arbete som helst uti det särdeles mångsidiga yrket; det bedrifves ännu i ganska stor skala af samme aktade man och han har sagt mig, att han nu icke har fler än 2 eller 3 så skickliga arbetare, som nästan alla voro, då han började med utöfvandet af den omförmälda rörelsen.

Hvad den förste talaren yttrade om skrän, låter jag stå för hans räkning. Jag kan för egen del försäkra det jag på många år icke träffat någon enda, hvarken fabriks- eller handtverksidkare, som önskat få till lif väcka det gamla skräväsendet, såvidt man icke kallar det för skräväsende att vilja återinföra en viss ordning, som gör, att icke allenast arbetsgifvaren utan äfven arbetaren får sina såväl rättigheter som skyldigheter tillbörligt ordnade. Beklagligtvis råder nu den största oreda i de förhållanden hvarom här är fråga. Samme talare yttrade, att man tager icke mot personer, utan att de hafva betyg, men det är underligt, att han som har så mångsidig erfarenhet, icke har sig bekant att till och med vid så stora arbetsförslag som jernvägsbyggnader frågas nästan aldrig efter betyg, för alla de personer, som der söka arbete, utan tillgår det vanligen så att en arbetare kommer och anmäler till exempel »vi äro 5 stycken som utgöra ett arbetslag och då antecknas denne så kallade förman utan att ens namnen på de öfrige efterfrågas, långt mindre deras frejd. Jag trodde icke, att det skulle finnas någon, åtminstone icke någon industriidkare, som skulle vilja motsätta sig införandet af en ordning, som i intet afseende gör det ringaste intrång på hvarje medborgares näringsfrihet. Och hvad är det, man nu begär? Jo, att regeringen skall taga denna fråga om hand för att sedan personer, som uti hithörande förhållanden hafva sakkännedom deröfver blifvit hörda, se till, huruvida regeringen anser det vara behöfligt att, i denna, efter mitt förmenande viktiga sak, vidtaga några åtgärder.

Beträffande den förste talarens yttrande, att Kommerskollegium och Öfverståthållare-embetet, som blifvit hörde öfver den af det allmänna industriidkaremötet hos Kongl. Maj:ts framstälde begäran, hade hufvudsakligen afstyrkt densamma, så är det ledsamt, att han i det liksom i mycket annat af hvad han nu andragit misstagit sig, ty såväl Kommerskollegium som Öfverståthållare-embetet hafva endast till en del afstyrkt men äfven till en del förordat den framställda begäran. Han glömde dessutom, (med eller mot sin vilja?) att omtala, att Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i alla länen, att magistraterna i åtminstone alla större städer och att åtskilliga fabriks- och handtverksföreningar i riket äfven blifvit hörda, deraf mig vederligen ingen har yttrat sig, helt och hållet afstyrkande men deremot de fleste framhållit nödvändigheten af rättelse i rådande förhållanden. Slutligen beklagar jag, att den förste talaren har en så svindlande hög ställning inom vårt

industriella lif, att han icke aktat nödigt att sätta sig in i de förhållanden, som förefinnes i några lägre lager af vårt lands industri. Hade han nedlåtit sig dertill, är jag öfvertygad om, att han icke uppträdit såsom nu i denna fråga.

Jag anhåller vördsamt om bifall till Utskottets förslag.

Herr Wallenberg: Jag är frihandlare, och ställer mig på den ståndpunkten, att, om vi kunna få köpa något billigt från främmande land, vi icke böra försaka det, och köpa det dyrare, blott för att uppmuntra den dyrare tillverkningen inom landet. Men jag är dessutom också af den meningen, att en *lärlingslag* behöfs, och att det är en brist, att icke en sådan lagstiftning blef vidtagen 1846. Såsom kommunalman är jag i tillfälle att upplysa, huru det nu går till. När man önskar att få en pojke antagen hos en mästare eller fabriksidkare, så möta de största svårigheter, äfven om pojken är stark och dugtig, ty mästaren säger, att han »blott får besvär af pojkar och att de ställa blott till bråk och oreda». Så öfvertalas mästaren, pojken blir antagen, och i början är allt mycket bra. Sedan blir pojken mera hemmastadd, så får han en tillrättavisning och — löper sin väg. Det anmäles, att han varit antagen för ett år och löpt sin väg efter halfva tiden. Han efterspanas af polisen, som får rätt på honom. Så blifva han, hans målsman och mästaren uppkallade till klockan 10 någon dag, få sitta der halfva dagen till klockan 2, då det så kallade »målet» kommer före och då skall det styrkas att pojken förlöpt sin tjenst.

Allt detta tillsammans med åtskilligt annat, som sedermera tillkommit i afseende på minderårigas användande i fabriker med mera, verkar derhän, att fabriksidkaren och handverksmästaren icke gerna tager någon annan än den, som är man för sig, och alla andra skickas på kommunen, hvilket blir ett stort tillskott till hvad man kan kalla samhällets små vagabonder. Jag medgifver, att om de icke uppfostras, medan de äro pojkar, så blir det svårt att göra det sedan de hunnit myndiga år, så att om man kunde få en lärlingslag, som ordnade förhållandet mellan mästare och lärlingar och deri intogos sådana bestämmelser, att mästarne hade något stöd af myndigheterna och icke blott blefve betraktade såsom parter, det vill säga med misstroende, så skulle det vara en stor fördel för kommunerna och äfven till ganska stor nytta för det uppväxande slägtet.

Jag inskränker mig till detta yttrande ty det är den bekymmersamma delen af frågan, att det icke finnes någon lag för lärlingars antagande, uppfostran och tillhållande till arbete, och jag tror icke, att man behöfver inlåta sig på frågan, huruvida fabriks- och handverksföreningarne motsvara sitt ändamål. Jag ser därför intet hinder för dem, som kunna vara tveksamma i ämnet, att ingå till Kongl. Maj:t med en skrifvelse, ty många skrivelser har Kongl. Maj:t erhållit af vida mindre viktigt innehåll och mindre behöfliga än den nu föreslagna. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Stråle, Holdo: Den förste talaren, som yttrade sig efter det jag hade ordet, har omtalat att han varit ledamot i komitén för undersökning om näringarnes ställning i vårt land, och uttalade på grund

*Ifrågasatt
ändring af
förordningen
den 18 Juni
1864 om ut-
vidgad när-
ingsfrihet.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring af
förordningen
den 18 Juni
1864 om ut-
vidgad när-
ingsfrihet.
(Forts.)*

af de svar, som näringsidkarne afgifvit på komiténs formulär, den önskan att lagstiftningen i detta hänseende måtte ändras. Jag ber dervid att få erinra, att dessa svar, som inkommit, afgåfvos nästan omedelbart efter det för de svenska näringarne ofördelaktiga året 1878—79 och det kan icke förundra om åtskilliga näringsidkare hoppades på eller, rättare sagdt, trodde, att roten till det onda låg i lagstiftningen. Men jag har icke hört att svenska näringarne genom lagstiftning gått framåt, utan jag tror att man har att söka orsakerna i andra förhållanden. Man har erkänt, att den svenska industrien utvecklat sig betydligt, och att det fins både svensk företagsamhet och arbetsskicklighet. Om så är förhållandet, måste det erkännas att hufvudsakliga anledningarne dertill äro att söka i helt andra förhållanden än någon som helst lagstiftning. Men att lagstiftningen derföre bör innefatta en återgång, lär väl icke kunna följa deraf. Om en förändring i handtverkslagstiftningen kunde verka derhän, att man kunde få våra handverkare att tillverka sina varor för billigare pris, skulle jag gerna vara med derom. Men jag tror icke att den skall leda dertill, ty det lär vara obestriddligt, att de svenska handverkarnes produkter ännu äro så ojemförligt mycket högre än utländska, att det är förvånande att under stundom finna nära 25 å 33 procent högre pris å de svenska handverksprodukterna än de utländska, och hvad förträffligheten beträffar, tror jag icke att den står i någon proportion till priset. Om jag jemför detta med de större näringarne eller fabriksindustrien så är förhållandet alldeles motsatt. Ty det är obestriddligt, att de hafva måst sätta ned priserna på sin tillverkning, en naturlig följd af den friare tull-lagstiftningen, och det klagar jag icke öfver; jag skulle, för min del, kunna vara med om en handelslagstiftning, som ginge ut på, att äfven de svenska handverkarierna nedsatte prisen på sina varor. Den andre talaren, på elfsborgsbanken talade om, att lärlingarne icke länge stanna kvar hos samma mästare. Hvad kan anledningen vara dertill? Jo, det är tydligt och klart, att, der det fins konkurrenser, der måste jag betala lika mycket som den andra, om jag vill hafva lärlingen kvar. Hvarföre kunna vi, industriidkare, berga oss? Jo, derför att vi betala våra arbetare så, att det är deras egen fördel att stanna kvar. Detta ligger så nära till hands, att man sannerligen icke behöfver bedja Riksdagen om hjälp för något sådant. Den andre talaren på elfsborgsbanken lade synnerlig vikt vid att industriidkaremötet, såsom han kallade det, hade hos Kongl. Maj:t petitionerat. Jag ber, att ännu en gång få erinra, att hvad han kallat industriidkaremöte var ett handverkaremöte. Jag hade den äran att vara närvarande vid ett sådant möte, just det, som jag tror gaf anledning till den förevarande motionen. Ordföranden vid detta möte uppträdde med mycken husfaderlig myndighet och jag tror, att denna husfaderliga myndighet också bestämde utgången af mötets beslut. En talare på stockholmsbanken gjorde en ganska mörk skildring af förhållandena i hufvudstaden. Jag känner icke så noga till den saken, men om det ligger någon sanning i hvad han sade, nemligen att dessa halfvuxna lärlingar icke gerna mottagas af arbetsgifvarne, så vill jag söka ett annat svar på denna fråga, och det är: stryk ut förordningen om minderårigas användande vid fabriker, så skola nog dessa lärlingar stanna kvar. Ty jag tror, att, när arbets-

gifvare äro nödsakade att hafva dubbel uppsättning, efter som dessa minderåriga enligt nämnda förordning icke få arbeta mer än en viss del af dagen, de då hellre undvika att hafva sådana arbetare. Jag tillåter mig ännu en gång framhålla, att här icke gäller den större fabriksnäringsen, ty den har icke begärt någon hjälp, den ber endast att få arbeta för sig. Äro vi på det klara med den saken, då skulle jag kunna vara med om att gå in till Kongl. Maj:t och begära att mästarne måtte få ordentliga lärlingar, ehuru jag får säga att det förefaller mig något olämpligt nu, då mästarne redan gått in till Kongl. Maj:t och sjelfva begärt detta. Hvad skall Riksdagen då göra? Frågan har legat tre år hos Kongl. Maj:t, innan Kommerskollegium hördes och derefter ytterligare tre år. Skola vi nu, sedan Kongl. Maj:t haft så lång tid att tänka på frågan, likväl ytterligare påminna derom? Jag tror icke det är lämpligt och måste derföre vidhålla min vördsamma anhållan om afslag å betänkandet.

*Frågasatt
ändring af
förordningen
den 18 Juni
1864 om ut-
vidgad när-
ringsfrihet.
(Forts.)*

Herr Stråle, Wilhelm: Den förste ärade talaren genomgick motionärens förslag och framställningarna från handtverksföreningarna äfvensom industriidkaremötet samt rigtade mot detsamma sitt hufvudsakliga anförande. Det är dock att märka, att i den delen står Utskottet på samma linie som han, ty Utskottet har inskränkt sig till några få förslag, som icke på långt när ens närma sig hvad handverkaremötet begärde, och hade det varit fråga om återgång till skråförfattningen, så skulle jag, för min del, hafva varit den förste att motsätta mig ett sådant förslag. Men här föreligger något helt annat. Det ifrågasättes endast att man skulle söka införa något mera ordning i förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetstagare. Det må vara möjligt, att för fabrikena några förändrade stadganden icke erfordras; jag lemna det derhän. Men att inom handtverkerierna det behöfves, derom har jag blifvit öfvertygad både genom hvad som blifvit anfördt vid det allmänna industriidkaremötet i Stockholm 1876 och af de till Kommerskollegium afgifna utlåtandena. Det måtte väl kallas att söka införa ordning, att man vill, att ett aftal, om också på obestämd tid, icke får till följd af ett tillfälligt misshumör å arbetsgifvarens eller lärlingens sida ögonblickligen upphöra, hvilket icke kan vara till fördel för hvarken den ena eller andra parten. Bäst vore måhända att en bestämd kort tid stadgades, efter hvilken aftalet skulle upphöra, om de icke komme öfverens. Vidare tror jag, att det hör till god ordning i förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetstagare, att, när arbetaren begär intyg öfver sitt uppförande, arbetsgifvaren är skyldig att gifva det; vidare, att det bör finnas ansvar, om någon begär kontraktsbrott, och slutligen att det äfven må stadgas ansvar, om arbetsgifvaren, med vetskap derom att arbetstagaren har annat gällande aftal, tager honom i sitt arbete. Mig synes som om detta hör blott till god ordning och icke bär någon prägel af skråförfattning. Jag tror således, att, då Utskottet behandlade denna fråga, det borde fästa uppmärksamheten derpå, att man utan att ingå på skråförfattningens område likväl kunde stadga något, som leder till mera ordning och, så att säga, fastare band emellan arbetsgifvare och arbetstagare. Jag upprepar, att det är möjligt, att detta endast gäller handtverkerierna och icke fabrikena.

*Ifrågasatt
ändring af
Förordningen
den 18 Juni
1864 om ut-
vidgad när-
ringsfrihet.
(Forts.)*

Den förste talaren anmärkte, att Utskottet hade framställt ett par frågor, som han icke kunde besvara. Det må så vara för hans del, men jag antager, att hvar och en annan på grund af sin erfarenhet skulle kunna svara på dessa frågor, nemligen huru det är bestäldt med arbetsgifvarens omvårdande om lärlingen. Vidare förbisåg han vid uttalandet i fråga om rätt till åtal att sådan rätt bör egentligen tillkomma målsegare, ty allmän åklagare lär i förevarande fall icke få uppträda. Det är endast ytterligare ifrågasatt att handverksförening skulle ega myndighet att åtala. Talaren synes jemväl hafva förbisett att om arbetsgifvare blefve ålagd att affordra arbetssökanden försäkran att annat gällande arbetsaftal icke förefunnes, måste arbetssökande, om han ville dölja ett sådant aftal, afgifva en osann uppgift.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Svanberg: Jag ber till en början Kammarens ärade ledamöter om ursäkt, att jag åter begär ordet i denna fråga; men jag anser mig nödsakad dertill för att visa den ringa hållbarhet, som förefans i talarens på vestmanlandsbänken senaste anförande. Han påstod, att handverksidkarne icke hade någon rättighet att beklaga sig här i Sverige, ty de taga för mycket betaldt för sina varor. Och derjemte påstod han, att orsaken, hvarföre icke lärlingar och arbetare trufdes qvar länge hos sina mästare, var att de hade för låg aflöning, samt att om någon skrifvelse skulle affåtas borde den innehålla yrkande om rättelse i dessa oskicket. Om förhållandet med handverkerierna skulle vara sådant, som han påstod, så framgår deraf att alla de som utöfva handverksrörelse förtjena oskäligt och att de sålunda i detta hänseende befinna sig i en afundsvärd ställning. Men, Gudi klagadt, vet jag knappast någon enda handverkare, som på senare åren kunnat på yrket samla någon förmögenhet. Det stora flertalet har tvärt om endast med rätt nöd kunna draga sig fram. Dessutom har troligen den ärade talaren erfarit, att det äfven utrikes är olika pris på handverksalster, allt efter varans olika beskaffenhet. Vill man hafva något särdeles väl gjordt arbete såväl i Frankrike som i Tyskland, så kostar det ganska mycket penningar. Vill man deremot nöja sig med underhållig vara, då får man den, synnerligen i de stora industriidkande länderna till ofta nog förvånande billigt pris.

Slutligen skulle jag bedja att i all vänlighet få gifva den ärade talaren det rådet att göra sig litet bättre underrättad, hvilken tid det verkligen kan fordras för att fullständigt lära det ena eller andra yrket. Jag tillstår villigt att icke heller jag känner till ganska många yrken, men så mycket tror jag mig dock veta, att det fordras en ganska lång tid för att blifva t. ex. en skicklig urmakare, guldsmed eller bronsarbetare, och att dessa yrken icke utläras på det lättvindiga sättet, att en pojke eller yngling arbetar än på den ena än på den andra verkstaden, och hvarunder det endast är beroende på honom sjelf att godtyckligt bestämma om han vill stanna eller löpa sin väg.

Det lönar antagligen icke mödan att vidare orda i denna fråga. Jag vidhåller således endast mitt förra yrkande om bifall till det föredragna betänkandet.

Herr Bennich: Jag vill icke alls yttra mig i denna fråga såsom frihandlare. Frågan hör knappast till detta kapitel. Deremot anhåller jag att få erinra derom, att den sak, hvarom här tyckes hufvudsakligen vara fråga, för närvarande är på Kongl. Maj:ts pröfning beroende och att i de handlingar, hvilka inkommit till Kongl. Maj:t, efter all anledning finnes en både bättre och fullständigare utredning, än som innefattas i det Tillfälliga Utskottets betänkande, hvilket till och med lemnat mig i ovisshet om hvad Utskottet egentligen åsyftar. En skrifvelse till Kongl. Maj:t i sådana ordalag som den här föreslagna skulle efter min uppfattning lemna Kongl. Maj:t i ovisshet, om hvad Riksdagen verkligen vill. Att aflåta sådana skrivelser bör Riksdagen alltid undvika; och i synnerhet synes det mig icke vara skäl att besvära Kongl. Maj:t med skrifvelse i en sak, som redan är på Kongl. Maj:ts pröfning beroende. Detta i fråga om det föredragna betänkandet.

Lika med den ärade talaren på elfsborgsbänken har äfven jag deltagit i den undersökning angående näringarnes ställning, som för några år sedan på Riksdagens framställning blef af Kongl. Maj:t anbefald. Denna undersökning lemnade tillfälle åt näringsidkare af olika yrken och i stort antal att inkomma till komitén med sina petita. Och det är icke tvifvel om, att från handtverkerierna i allmänhet klagades i synnerhet öfver två saker, nemligen dels öfver den lösa förbindelse, som egde rum mellan mästare och arbetare, samt dels ock i främsta rummet öfver det sjelfsvåld, som fått inrota sig, och som bestode deri, att folk slå sig ned på landet och tillverka handtverksvaror samt att den ene yrkesidkaren i staden inkräktar på den andres område. Så klagades t. ex. deröfver att hyrkuskar hos sig anställde sadelmakeriarbetare, som kunde reparera seldon, hvarigenom hyrkusken undandrog sig att anlita sadelmakaremästaren o. s. v. På djupet af alla dessa klagomål låg dold en suckan och klagan öfver det gamla skräväsendets upphörande.

Detta är en upplysning, som jag ansett mig böra lemna i anledning af Herr Rektor Dahls yttrande, men som för öfrigt icke direkt inverkar på förevarande fråga. Här synes hufvudsaken vara, att Kongl. Maj:t redan har frågan under sin pröfning och att den samma icke vunnit någon vidare utredning genom det betänkande, vi från tillfälliga Utskottet emottagit. Jag hemställer derföre om afslag å Utskottets förslag.

Herr Stråle, Wilhelm: Huruvida Kammarerna bör besluta en skrifvelse till Kongl. Maj:t i förevarande ärende, som redan är föremål för Kongl. Maj:ts pröfning, derom kan man ju hafva olika uppfattningar. Men det påståendet, att Utskottet icke antydt hvad det afsedt med denna skrifvelse, vågar jag bestrida; ty i betänkandet förekommer: »Hänförande sig till hvad Kommerskollegium och Utskottet sålunda anfört, hemställer Utskottet etc.»; och också Utskottet med detta betänkande icke utträttat några stora saker, så bör åtminstone hvar och en, som vill läsa detsamma, kunna förstå hvad Utskottet dermed afsett.

Ifrågasatt
ändring af
förordningen
den 18 Juni
1864 om ut-
riðgad n -
ringsfrihet.
(Forts.)

Herr W rn, Carl Fr drik: Jag kan icke dela den siste talarens åsigt, att här är tillräckligt uttaladt, hvad Utskottet menat, ty kläm-
men innehåller blott, att Riksdagen skulle i sin skrifvelse anhålla »att
Kongl. Maj:t täcktes uti *erforderliga hänseenden* meddela förändrade
bestämmelser» o. s. v. Detta g r till och med längre, än hvad motio-
n ren föreslagit. Motionärens förslag innehåller nemligen ingenting
annat, än att Riksdagen skulle i skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t
täcktes låta förordningen af den 18 Juni 1864 of rdr jliga utaf sak-
kunnige personer undergå en granskning och i vissa delar omarbetas.
Men i Utskottets förslag är icke fråga om någon granskning, utan der
heter det blott att Kongl. Maj:t täcktes »i *erforderliga hänseenden* med-
dela förändrade bestämmelser» utan föregående granskning. Naturligt-
vis förutsätter jag icke, att Utskottet ansett, att Kongl. Maj:t ju icke
skulle först taga skrivelserna i of verv gande innan något beslut om
hvilka erforderliga åtgärder böra vidtagas, fattas. Men mig förefaller
det motbjudande, att Riksdagen skulle skriva på detta sätt. Jag är
en varm vän af näringsfrihet äfvensom frihandlare, men jag är å an-
dra sidan alldeles icke benägen f r någon h gf rd eller tillbakadragen-
het, så att man icke skulle vilja undersöka handverkeriernas ställning
och de klagomål, som från deras sida anföras. Och så vidt Kommers-
kollegium kunde finna, då det afgaf sitt utlåtande,  r det mycket m j-
ligt, att mellan arbetsgifvare och arbetstagare finnas detaljf rh llanden,
som kunde bättre ordnas. Men i detta afseendet hoppas jag, att
Kongl. Maj:ts regering icke skall underlåta att taga frågan i betrak-
tande, då ärendet nu  r h nvisadt till Kongl. Maj:t och ännu icke
fått sitt afgörande. Jag är så mycket mer angelägen om att, derest
Riksdagen skulle af ta en skrifvelse, den m tte yttra sig något mera
bestämdt, i afseende på hvad den vill, och icke utan vidare blott be-
göra ändringar, emedan i motionen, mot hvars f rre del, eller att
Kongl. Maj:t skulle låta förhållandena undergå en granskning, jag icke
kan hafva något att invända, tillika förekommer, att lagförändringen
skulle ske »i of verensst mmelse med hvad i åtskilliga andra industri-
idkande länder redan  r i sådant hänseende gällande». Det är mig
omöjligt att fatta hvad detta kan syfta på om icke på Tysklands f r-
hållanden. Men der äro verkligen framställningar gjorda, som leda
långt utof ver hvad vi anse vara konstitutionellt rätt f r en regering att
göra. Och jag kan derföre icke annat än bestrida, att vi i ringaste
m n skulle ställa vår lagstiftning i of verensst mmelse med hvad der
 r gällande eller anses vara tidsenligt. Under sådana förhållanden vill
jag endast uttrycka den f rhopning, att, i hvad motionen är befogad,
Kongl. Maj:t måtte taga densammas inneh ll i of verv gande. Men
till ett förslag med dessa ordalag kan jag icke gifva min röst.

Herr Stråle, Wilhelm: Jag hade trott, att då Utskottet direkt
hänfört sig till Kommerskollegii anförande, sådant skulle vara tillfyllest.
Men om detta nu kan anses mindre tydligt uttryckt, så föreslår jag att Ut-
skottets förslag m tte få följande förändrade lydelse: »att Riksdagen beha-
gade uti underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes uti
ofvannämnda af Kommerskollegium och Utskottet antyddu hänseenden

meddela förändrade bestämmelser i förordningen den 18 Juni 1864 om utvidgad näringsfrihet».

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att derunder yrkats dels bifall till Utskottets hemställan, dels, af Herr *Stråle, Wilhelm*, bifall till Utskottets hemställan med den ändring, att ordet »erforderliga» utbyttes mot orden »ofvan nämnda af Kommerskollegium och Utskottet antydda», dels ock afslag å Utskottets hemställan.

Härefter gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på afslag å Utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Justerades två protokollsutdrag för detta sammanträde, hvarefter Kammarren åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

*Ifrågasatt
ändring af
förordningen
den 18 Juni
1864 om ut-
vidgad nä-
ringsfrihet.
(Forts.)*